

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nina Lemež

**Odkrivanje okoljskega zavajanja v podjetjih: primer Lafarge
Cement**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nina Lemež

Mentorica: doc. dr. Tanja Kamin

**Odkrivanje okoljskega zavajanja v podjetjih: primer Lafarge
Cement**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

Zahvala

Staršem za vsestransko razumevanje in podporo skozi celoten študij.

Alešu za nesebično pomoč in številne navdihujoče razprave.

Mentorici doc. dr. Tanji Kamin za usmeritve pri nastajanju diplomskega dela.

Sošolcem in prijateljem, zaradi katerih bodo moja študijska leta ostala nepozabna.

Vsem iskrena hvala!

Odkrivanje okoljskega zavajanja v podjetjih: primer Lafarge Cement

Koncept okoljske odgovornosti se je začel razvijati v šestdesetih letih prejšnjega stoletja, danes pa jo v svoje strateške načrte vključuje vedno več podjetij. Sočasno se na tem področju pojavlja vedno več okoljskih laži in navidezne skrbi za okolje, kar polaga senco dvoma na resnično okoljsko odgovornost podjetij. Izvajanje in komuniciranje aktivnosti podjetij, pri katerih z namenom povečanja ali ohranjanja tržnega deleža selektivno razkrivajo ali podajajo neresnične informacije o svojem početju, ki je v resnici okolju škodljivo, imenujemo okoljsko zavajanje. V diplomskem delu se ukvarjam s pojavom okoljskega zavajanja na primeru podjetja Lafarge Cement iz Zasavja. Njegov vpliv na okolje je zaradi narave proizvodnje cementa velik. Zato sem s pomočjo analize odkrivala morebitno prisotnost elementov okoljskega zavajanja ter skušala ugotoviti, ali se njihova dejanja razlikujejo od resnične okoljske odgovornosti. V ta namen sem analizirala zakonske uredbe na področju izpustov emisij cementarn in sosežigalnic, onesnaženost zraka in zdravstveno stanje ljudi v Zasavju. Osredotočila sem se tudi na konkreten primer pridobitve okoljevarstvenega dovoljenja za alternativno uporabo goriv, kjer sem z analizo vsebine preučila stališča Lafarge Cementa, mnenja njihovih kritikov ter medijske objave na to temo.

Ključne besede: družbena odgovornost, okoljska odgovornost, trajnostni razvoj, okoljsko zavajanje, cementarna.

Discovering greenwashing in companies: Case study Lafarge Cement

Concept of environmental responsibility began to develop in the nineteen sixties. Today, more and more companies implement environmental responsibility into their strategic plans. At the same time, this field encompasses many environmental lies and fictive environmental care, which is placing a shadow of a doubt on a real environmental responsibility of companies. Implement and communication of company activities, that are done with a purpose of increasing or ensuring market share but in truth represents selective or untruthful disclosure of information is called greenwashing. I present appearance of greenwashing on a case of the company Lafarge Cement from Zasavje area. Lafarge Cement produces cement, so their influence on environment is negligible. Through analysis, I discover possible appearance of greenwashing elements and try to reveal, if their actions differ from true environmental responsibility. I analyse law regulations, air pollutin and health condition in Zasavje and concentrate on a case of environmental protection permission of Lafarge Cement, by which they can use alternative fuel sources. In that frame, I analyse standpoints of Lafarge Cement, their critics and media publication on this topic.

Key words: social responsibility, environmental responsibility, sustainable development, greenwashing, cement.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	7
2	TRAJNOSTNI RAZVOJ	8
3	DRUŽBENA ODGOVORNOST	9
	3.1 Definicija družbene odgovornosti.....	9
	3.2 Poslovni pomen družbene odgovornosti.....	11
	3.3 Okoljska odgovornost in okoljske zaveze podjetij	13
	3.4 Komuniciranje o družbeni in okoljski odgovornosti	14
4	OKOLJSKO ZAVAJANJE	15
	4.1 Kaj je okoljsko zavajanje?	15
	4.2 Oblike okoljskega zavajanja	17
	4.3 Posledice okoljskega zavajanja.....	18
5	RAZISKOVALNI DEL	19
	5.1 Metoda analize vsebine.....	20
	5.2. Cement in izpusti snovi iz cementarn (sosežigalnic).....	22
	5.3 Opis podjetja Lafarge Cement	23
	5.4 Zakonodaja na področju nadzora in omejevanja emisij v zrak.....	23
	5.5 Stanje onesnaženosti zraka in ocena zdravstvenega stanja ljudi v Zasavju.....	26
	5.6 Stališča Lafarge Cementa v primeru pridobivanja okoljevarstvenega dovoljenja.....	28
	5.7 Stališče društva Eko krog v primeru pridobivanja okoljevarstvenega dovoljenja.....	30
	5.8 Medijsko poročanje o pridobitvi okoljevarstvenega dovoljenja za sosežig odpadkov in okoljskih obremenitev podjetja Lafarge Cement.....	31
6	DISKUSIJA	37
7	SKLEP IN PREDLOGI ZA NADALJNJE DELO	43
8	LITERATURA	45
	PRILOGE	53
	Priloga A: Povprečne letne vrednosti koncentracij: žveplov dioksid, dušikov oksid, prašni delci v mg/μ3 v Trbovljah	53
	Priloga B: Transkript intervjuja z Boštjanom Pihlerjem iz društva Eko krog.....	53

KAZALO TABEL

Tabela 4.1: Faze zelenega zavajanja.....	17
Tabela 5.1: Primerjava mejnih vrednosti emisij posameznih zakonskih uredb (v mg/m ³) .	25
Tabela 6.1.: Odkrivanje okoljskega zavajanja podjetja Lafarge Cement.....	42

KAZALO SLIK

Slika 5.1: Metode zbiranja in analize podatkov okoljskega zavajanja na primeru Lafarge Cement.....	21
--	----

1 UVOD

Zemlja ne pripada človeku, ampak človek pripada zemlji (indijanski poglavar Seattle).

V številnih strokovnih in znanstvenih krogih postajajo teme, kot so ohranjanje okolja, zaščita narave in trajnostni razvoj, vedno bolj pomembne. Od 90. let prejšnjega stoletja do današnjih dni o paradigmi trajnostnega razvoja razpravljajo številne institucije, npr. Združeni narodi in posamezniki, kot so politiki, podjetniki in okoljevarstveniki (Kirn 2004, 303). Rast lokalnih gibanj proti okoljski degradaciji in večanje medijskega prostora za razpravo o ekologiji sta prispevala tudi k večji osveščenosti širše javnosti o okoljskih vprašanjih. Ljudje so postali vedno bolj pozorni na družbeno in okoljsko odgovornost, predvsem podjetij, ki so po svoji naravi predstavljala grožnjo naravi (Bruno in Greer 1992, 2). Takšno stanje lahko opazimo tudi danes. Zelena postaja nova črna, še posebej na strani podjetij, kjer okoljska prizadevanja in skrb za družbo pomembne vrednote korporacije skušajo komunicirati na vsakem koraku. Vendar se pri tem mnogi le skrivajo za krinko tovrstne odgovornosti, njihova izpostavljena dejanja pa so daleč od resničnih in moralnih. Vedno pogosteje smo namreč priča okoljskemu zavajanju (*ang. greenwashing*), kjer podjetja navzven izrazito poudarjajo svoje aktivnosti v okviru skrbi za okolje in zmanjševanja vplivov, v resnici pa javnost le zavajajo, da bi si zgradili dober ugled na trgu. Podjetja tako okolju škodljiva dejanja zakrijejo s premišljeno strategijo in komuniciranjem, zato jih potrošniki pogosto težko prepoznajo.

V svojem diplomskem delu se osredotočam na raziskovanje pojava okoljskega zavajanja na primeru slovenskega podjetja Lafarge Cement. Le-to se ukvarja s proizvodnjo cementa, kar je ena izmed težje onesnaževalnih industrij v Sloveniji. Osredotočila se bom predvsem na analizo primera pridobivanja okoljevarstvenega dovoljenja za sosežig odpadkov kot alternativnega vira goriva, obenem pa bom skušala prikazati tudi širšo sliko delovanja in vpliva podjetja Lafarge Cement v lokalnem okolju. Z analizo želim prikazati predvsem načine komuniciranja tistih, ki so v primer vpleteni, in njihova odzivanja drug na drugega. Pri tem bi rada ugotovila, ali lahko podjetju Lafarge Cement pripišemo elemente okoljskega zavajanja, ali pa je resnično okoljsko odgovorno podjetje.

2 TRAJNOSTNI RAZVOJ

Trajnostni razvoj je ena izmed prevladujočih paradig razvoja na regionalni, lokalni in globalni ravni. Prvič se omeni leta 1987, ko so Združeni narodi objavili Brundtlandovo poročilo, v katerem je trajnostni razvoj preprosto definiran kot koncept, ki "zadovoljuje potrebe sedanje generacije, ne da bi s tem ogrožal spodobnosti zadovoljevanja potreb prihodnjih generacij" (World Commission on Environment and Development v Castro 2004, 196). Mnogi avtorji so prvotno definicijo kritizirali v smislu njene ohlapnosti, saj ne definira, za katere potrebe gre, in kakšni so mehanizmi za doseg tovrstnega stanja (Norgard; Redclift; Solow v Castro 2004, 196). Kos meni (2004, 332), da je ta definicija uporabna v javnem diskurzu, vendar pa se v strokovni rabi hitro izkaže, da je trajnostni razvoj kompleksen koncept, ki še ni jasno opredeljen. V ta namen Kos (2004, 335–338) trajnostni razvoj razdeli na tri ravni, ki so hkrati tudi operativne definicije termina. Najprej omenja analitično raven, s katero ugotavljamo in empirično merimo okoljske posledice produkcije in reprodukcije sodobnih družb. Nato obstaja normativna raven, na kateri presojamo razdaljo med analitičnimi ugotovitvami o realnih posledicah rabe naravnih virov in obremenjevanja okolja ter načinom družbenega odzivanja na te ugotovitve. Tretja je strateška raven oziroma strateško delovanje, ki mora biti prilagojeno raznovrstnim pogojem na vseh nivojih, od lokalnega do globalnega. Ključni podatek za sestavo uspešne strategije je ocena, kolikšna je razlika med analitičnimi ugotovitvami in vrednotenjem teh ugotovitev pri različnih družbenih skupinah.

Andrej Kirn pri celotnem konceptu trajnostnega razvoja opozarja na nekaj temeljnih vprašanj in dilem. Najprej je pomembna časovna razsežnost trajnosti. Pri tem opozarja na dejstvo, da trajnost ne pomeni večnosti, ampak je lahko samo relativna in časovno omejena. Poudarja tudi, da je trajnost lahko v sodobnih procesih globalizacije in nastajajoče globalne družbe samo globalna, in ne področna ali lokalna. "Ne more biti neka družba trajnostna, če je v njej trajnostno samo gozdarstvo ali ribištvo, ne pa tudi kmetijstvo, turizem, energetika ..." (Kirn 2004, 301). Po njegovem mnenju trajnostnega razvoja ne smemo razumeti kot trajno rast. Ekonomska rast, ki se kaže kot trajnostni razvoj, se od klasične ekonomske rasti razlikuje v tem, da si mnogi protagonisti mislijo, da je trajnostni razvoj možen brez kritične obremenitve okolja z onesnaženjem in izčrpavanjem naravnih virov. Klasično razumevanje ekonomske rasti brez komponente trajnostnega razvoja je napačno, kar se bo čez čas opazilo v vedno večji degradaciji okolja

(Kirn 2004, 303). Omenjeni pogled lahko podkrepimo tudi z ugotovitvijo Wallersteina (1999, 39), ki vidi glavni razlog, da je kapitalistični sistem tako uničil biosfero, v tem, da proizvajalci, ki jim uničevanje prinaša dobiček, uničevanja praviloma ne štejejo med proizvodne stroške, temveč ga računajo kot način za njihovo zmanjšanje. Interes klasične gospodarske rasti je v kapitalizmu postavljen pred varstvo okolja, kar so že v preteklosti izkoriščala številna podjetja. Takšen način delovanja podjetij pa je ravno nasproten konceptu trajnostnega razvoja.

Okoljske nevarnosti so bile v preteklosti čutno zaznavne (npr. slabe higienske razmere), danes pa so prešle na področje znanstvenega raziskovanja in jih je mogoče najti le v kemično-fizikalnih formulah (npr. kopičenje toplogrednih plinov, ki povzročajo segrevanje ozračja; strupi v živilih; hormonski dodatki k hrani; genetsko modificirana živila; atomska ogroženost) (Beck 2001, 26). Konec 20. stoletja je prišlo do spremembe. Problematika onesnaževanja okolja je izstopila iz sfere znanstvenega raziskovanja in delovanja okoljevarstvenih aktivistov ter vstopila v sfero splošne javnosti. Kot pravi Beck (2001, 244), so ekološka gibanja, ki so prisotna že od začetka industrializacije, šele z ločenimi znanstvenimi spoznanji uspela odložiti vtis sovražnosti napredku in znanosti. Ljudje so vedno bolj osveščeni o čutno nezaznavnih okoljskih tveganjih, ki jih obdajajo, in zato tudi zahtevajo okolju neobremenilno delovanje podjetij. Slednja se temu prilagajajo na različne načine, ki vključujejo dejansko prilagajanje novim zahtevam in ustrezno zmanjševanje obremenitev okolja, ali pa posegajo po zavajanju in zgolj navideznem izpolnjevanju novih družbenih zahtev.

3 DRUŽBENA ODGOVORNOST

3.1 Definicija družbene odgovornosti

Skladno s spremembami vrednot v družbi se spreminja tudi pogled na področje vedenja podjetij. Prilagoditi se morajo novim etičnim načelom, sicer je njihova legitimnost ogrožena (Jančič 1999, 113). V okviru podobnega razmišljanja se je razvil koncept družbene odgovornosti. Koncept družbene odgovornosti so avtorji definirali z različnih perspektiv, zato danes obstaja kar nekaj definicij. Dahlsrud (2006, 1–2) opozarja na problem, da v korporativnem in akademskem svetu obstaja kar nekaj nejasnosti glede definicije družbene odgovornosti. Ta je po njegovem mnenju družbeni konstrukt, zato ne

more obstajati samo ena definicija, ampak moramo upoštevati specifične kontekste, znotraj katerega umestimo družbeno odgovornost. Večina definicij družbene odgovornosti se nanaša na pet skupnih dimenzij, in sicer okoljska dimenzija (naravno okolje in skrb zanj), družbena dimenzija (odnos med poslovanjem in družbo), ekonomska dimenzija (družbeno-ekonomski in finančni vidiki), deležniška dimenzija (skupine deležnikov) ter prostovoljska dimenzija (dejanja, ki niso zapovedana z zakonom) (Dahlsrud 2006, 5). V njegovi raziskavi definicij družbene odgovornosti se najpogosteje pojavljata deležniška in družbena definicija, sledita ekonomska in prostovoljska, v manjši meri pa okoljska dimenzija.

Različni avtorji so družbeno odgovornost definirali v svojih specifičnih kontekstih. Eno izmed najbolj znanih in najpogosteje citiranih definicij je podal Carroll, ki družbeno odgovornost opredeljuje kot koncept, sestavljen iz ekonomskih, zakonskih, etičnih in filantropskih pričakovanj, ki jih ima družba do organizacije v določenem času (Carroll 1991, 226). Omenjena štiri področja je Carroll prikazal v piramidni shemi, v kateri so kategorije med seboj soodvisno povezane. Na dnu Carrollove piramide se nahaja ekonomska odgovornost, ki predstavlja osnovo za vse ostale kategorije, in se nanaša na pričakovanja o profitabilnosti podjetja. Nato sledi zakonska kategorija, ki se nanaša na odgovornost ravnanja v skladu z zakoni in normativi okolja, v katerem podjetja in organizacije poslujejo. Naslednja kategorija je etično pričakovanje, kjer se pričakuje upoštevanje etičnih in moralnih norm družbe, čeprav le-te niso uzakonjene. Na vrhu piramide pa se nahaja filantropska odgovornost, ki zapoveduje "dobro državljanstvo" in prostovoljno pomoč za dobrobit družbe (Carroll 1991, 227–229).

Evropska komisija je leta 2001 izdala dokument Zelena knjiga, ki daje smernice za promocijo korporativne družbene odgovornosti na področju Evropske Unije. Zelena knjiga podaja svojo definicijo družbene odgovornosti, in sicer je definirana kot koncept, pri katerem se podjetja prostovoljno odločajo o svojem prispevku za boljšo družbo in bolj čisto okolje (Green Paper 2001, 4). Po njihovem mnenju se glavni dejavniki za vedno večjo vlogo družbene odgovornosti pri poslovanju podjetij nanašajo na zaskrbljenost in nova pričakovanja različnih deležnikov (državljanov, potrošnikov, mnenjskih voditeljev in investorjev) v kontekstu globalizacije in industrijskih sprememb, vedno večji vpliv družbenih kriterijev na odločitve investorjev o svojih vložkih, povečano skrb glede škode, ki jo ekonomske aktivnosti povzročajo v našem okolju ter transparentnost poslovanja

podjetij, ki ga poudarjajo mediji in sodobne komunikacijske in informacijske tehnologije (Green Paper 2001, 4).

3.2 Poslovni pomen družbene odgovornosti

Povezava med poslovanjem podjetij in družbeno odgovornostjo je v Zeleni knjigi opisana kot dejstvo, da je prva in glavna odgovornost podjetij resda dobičkonosnost, vendar so ob tem podjetja zmožna prispevati tudi k višjim družbenim in okoljskim ciljem. To pa skozi integracijo korporativne družbene odgovornosti kot strateške investicije v svoji poslovni strategiji. Družbeno odgovornost naj bi torej podjetja obravnavala kot investicijo in ne kot strošek. Lahko je dolgoročno uspešna strategija za preživetje in uspešno poslovanje podjetij, poleg tega pa se na takšen način zmanjšujejo tudi stroški podjetja (Green Paper 2001, 4).

Bakan (2005, 27) je prikazal, da je družbena odgovornost koncept, ki ga korporacije uporabljajo zato, da si pridobijo legitimnost delovanja na trgu. Le-ta je bila namreč z izkoriščanjem delavcev in onesnaževanjem okolja zelo ogrožena. Potem ko se je nezaupanje v podjetja in njihove vplive na družbo in okolje razširilo, so slednja posegla po mehanizmih, ki jih potrošniki ocenijo in zaznajo kot prijazne. Podobnega mnenja sta tudi Ramus in Montiel (2005, 385). Menita, da potrošniki raje kupujejo izdelke tistih podjetij, ki imajo v družbi sloves družbeno odgovornih podjetij, še posebej na področju okoljskih zavez. Mednarodna raziskava KPMG o poročanju korporativne družbene odgovornosti (ang. International Survey of Corporate Sustainability Reporting) (2002) je pokazala, da se je 250 od skupaj 500 podjetij in 100 podjetij v 19 državah zavezalo k izvajanju aktivnosti v okviru družbene odgovornosti in trajnostnega razvoja, saj verjamejo, da s tem povečujejo svojo učinkovitost in oblikujejo inovativne izdelke za vstop na nove trge (KPMG 2002 v Montiel in Ramus 2005, 387).

Dobiček je temeljni pogoj uspešnega poslovanja in nenazadnje tudi vsake smiselne družbene odgovornosti. Brez ustvarjanja dobička v poslu je tudi družbena odgovornost irelevantna. Vendar Jančič ob tem poudarja tudi obratno zvezo – irelevanten, še več celo sporen postaja dobiček, če ni ustvarjen na družbeno odgovoren način (Jančič 1999, 115).

Kritičen pogled na družbene odgovornosti v poslovnem smislu sta razvila Friedman in Carr. Friedman (v Jančič 1999, 115) namreč zagovarja tezo, da poslovni subjekti ne morejo

imeti družbene odgovornosti, njihovi nosilci pa so menedžerji. Ti so v službi lastnikov kapitala in njim tudi v celoti odgovorni. Če je podjetje družbeno odgovorno, po Friedmanu to pomeni, da zapravlja denar od lastnikov in potrošnikov, saj se na ta način dvigujejo cene izdelkov. Podobnega mnenja je Carr (v Jančič 1999, 115), ki pravi, da v podjetjih ni prostora za moralo, ampak podjetja potrebujejo vse vire za svojo rast in služenje interesom lastnikov. Pomemben je torej dobiček za delničarje in ne za deležnike.

Predpostavkama Friedmana in Carra oporeka Jančič (1999, 115). Prepričan je, da je Friedmanova temeljna znota predvsem v neupoštevanju dejstva, da lahko pod lasten interes lastnika sodi tudi družbena odgovornost. Poudarja, da podjetje ni zgolj ekonomska organizacija, ločena od svojega okolja in ljudi, a tudi lastniki niso vedno zgolj maksimizatorji dobička. S tem pogledom se strinja tudi Drucker (v Jančič 1999, 115), ki pravi, da je ekonomska računica sicer temelj vsake družbene odgovornosti, ni pa sama sebi namen. Poleg tega brez nje podjetje ne more biti "dober državljan". Drucker poudarja tudi, da družbena odgovornost ne sme biti edina odgovornost poslovnega sveta, saj mora biti uravnotežena z močjo, drugače postane tiranija in se na koncu kaže tudi v slabih poslovnih rezultatih.

Vodilni v podjetjih so torej prepoznali, da delovanje v skladu z načeli družbene odgovornosti ni več vprašanje, temveč nujnost, s katero si zagotovijo obstoj na trgu. Na začetku so v ospredje postavljali predvsem aktivnosti v okviru družbenih in socialnih dejavnosti, kasneje pa je postalo pomembno tudi okoljevarstveno področje. Če podjetja ne želijo podoživeti usode Shella (Holzer Sørensen 2003, 85),¹ potem ne smejo zanemarjati okoljske odgovornosti. Nekatera podjetja se tega zavedajo in tudi temu primerno delujejo, druga pa so rešitev našla v zgolj navideznem zagotavljanju okoljskih standardov in zavajanju.

¹ Holzer Sørensen (2003, 85) opisujeta primer podjetja Shell, ki je leta 1995 nameravalo v Atlantski ocean potopiti skladiščno bojo Brent Spar, za kar je pridobilo tudi ustrezna dovoljenja britanske vlade. Na to odločitev se je odločno odzval Greenpeace, ki je z medijsko kampanjo pozval ljudi k bojkotu Shellovih bencinskih črpalk. Na vrhuncu kampanje se je prodaja na Shellovih črpalkah v Nemčiji zmanjšala za 30 odstotkov, 85 odstotkov ljudi pa je podpiralo nasprotovanja potopitvi. Shell je zaradi javnega pritiska in tudi političnega pritiska Nemčije in nekaterih drugih držav preklical odločitev o potopitvi boje in jo razgradil na kopnem.

3.3 Okoljska odgovornost in okoljske zaveze podjetij

Eden izmed najpomembnejših in nepogrešljivih delov korporativne družbene odgovornosti je nedvomno skrb za okolje. Avtorji, ki so prvi definirali koncept družbene odgovornosti, okoljske komponente še niso vključevali. Montiel (2008, 250) ugotavlja, da eden izmed razlogov za to leži v tem, da so avtorji okoljsko problematiko enačili z družbenimi in socialnimi problemi. Zato je niso posebej izpostavljali. Napredek v poročanju in povečanem zavedanju o okoljski problematiki se je prvič pokazal v devetdesetih letih prejšnjega stoletja, ko je postala skrb za okolje eden izmed najbolj pogostih predmetov razprave na področju upravljanja podjetij (Carroll v Ramus in Montiel 2005, 381). Vendar pa so se vzroki za večjo dovzetnost današnje družbe za okoljske probleme pojavili že veliko pred letom 1990. Že v šestdesetih letih se je začel tako imenovani drugi val okoljevarstvenega gibanja², ki je pomembno vplival na razumevanje odnosa družbe do narave. Skrben odnos do narave je zdaj ena izmed najpomembnejših vrednot, posledice spremenjenega odnosa med družbo, naravo in gospodarstvom pa so bile močno vidne tudi v 90. letih. Gibanja iz tega časa, imenovana tudi "zelena gibanja" v okviru organiziranih aktivističnih skupin, so imela ključen vpliv na razvoj družbene in okoljske odgovornosti podjetij. Družbene spremembe so posledično podjetjem narekovale spremenjen odnos do okolja (Drevenšek 2002, 829).

Glede na vedno večji pomen okoljevarstva in s tem tudi okoljske odgovornosti se podjetja vedno pogosteje zavezujejo k dejavnostim za varovanje okolja oziroma se prikazujejo kot okolju prijazna, saj s tem pozitivno vplivajo na svoj imidž in ugled v javnosti. Vendar pa se na tej točki kritiki sprašujejo, ali niso tovrstne zaveze in trditve le oblike okoljskega zavajanja³ (ang. greenwashing) (Ramus in Montiel 2005, 378). Okoljske izjave in zaveze podjetij ter njihova implementacija niso zakonsko določene. Avtorja Winn in Angell (v Ramus in Montiel 2005, 378) navajata, da sta zaveza k okoljskim trditvam in njihova implementacija dva ločena pojma, ki nista nujno vzročno-posledično povezana. Tudi Laufer (2003, 254) ugotavlja, da nekatera podjetja sama sebe pojmujejo kot okoljsko odgovorna, vendar dokazov za tovrstno dejanje pravzaprav ni. Brez možnih merilcev njihove učinkovitosti se podjetja naslanjajo le na samopredstavitev, namesto

² Prvi val okoljevarstvenega gibanja se je sprožil na začetku 20. stoletja, tretji val pa od osemdesetih let naprej, ko so se okoljevarstvene organizacije tako okrepile, da so postale legitimni sooblikovalec okoljevarstvene politike (Drevenšek 2002, 829).

³ Termin okoljsko zavajanje je natančneje opredeljen v poglavju 4 Okoljsko zavajanje.

implementacije aktivnosti. Stiglitz (2006, 199) ugotavlja, da številne korporacije, tudi tiste, ki najbolj onesnažujejo okolje, pogosto najamejo tudi profesionalne agencije za odnose z javnostmi, ki v javnosti povzdigujejo in hvalijo njihov občutek za družbeno odgovornost ter skrb za zaposlene. Korporacije tako postanejo mojstri manipulacije imidža in se naučijo komunicirati v prid svoje družbene odgovornosti, čeprav se ji v resnici izogibajo.

3.4 Komuniciranje o družbeni in okoljski odgovornosti

Ker je eden izmed glavnih namenov izvajanja aktivnosti na področju družbene odgovornosti pridobivanja večje legitimnosti deležnikov, podjetja o teh aktivnostih tudi poročajo. Na ta način mora podjetje razložiti javnosti, kaj počne v okviru svoje družbene odgovornosti, ter zagovarjati tiste dejavnosti, ki ne sovpadajo s politiko družbene odgovornega ravnanja (Grunig in Hunt v Golob in Barlett 2006, 3). Avtorja Porter in Kramer (v Chaundhri in Wang 2007, 233) poudarjata, da je eden izmed glavnih ciljev učinkovitega poročanja o aktivnostih družbene odgovornosti zagotavljanje konkurenčnosti na trgu. Tovrstno komuniciranje se je razvilo kasneje kot sam koncept, v zadnjem desetletju pa se sooča s hitro rastjo na njegovi pomembnosti (Deegan v Golob in Barlett 2006, 2). V skladu s povečanim komuniciranjem so se pojavile tudi kritike o kredibilnosti tovrstnih poročil, še posebej tistih, ki so osnovana na prostovoljnem poročanju. Težava se pojavi takrat, ko podjetja skušajo s komuniciranjem družbene odgovornosti zakriti svojo povprečno poslovanje in upravljanje ter tudi morebitno delovanje v škodo določenih dimenzij družbene odgovornosti (Coope v Chaudhri in Wang 2007, 235).

Podjetja se pri komuniciranju družbene odgovornosti srečujejo s številnimi izzivi. Dawkinsonova (2004, 109) navaja, da javnost pogosto kritizira sporočila korporacije o okoljskih in družbenih problemih, saj vanje dvomijo. Zaradi tega se podjetja pogosto sprašujejo, kolikšen del proračuna sploh vložiti v komuniciranje družbene odgovornosti, in kakšni bodo dolgoročni učinki tovrstnega poročanja. Drugi izziv se nanaša na različne deležnike podjetja. Vsaka skupina deležnikov ima namreč drugačna pričakovanja, potrebe in različno reagirajo na uporabljene komunikacijske kanale ter tematike, ki jih podjetje poudarja v okviru družbene odgovornosti. Zato mora podjetje svoja sporočila, ton in komunikacijske kanale prilagoditi širokemu spektru deležnikom.

4 OKOLJSKO ZAVAJANJE

4.1 Kaj je okoljsko zavajanje?

Družbeni in okoljski aktivisti so že pred desetletji začeli opozarjati na problematiko onesnaževanja okolja, kasneje pa so njihova opozorila vstopila tudi v širši javni diskurz. Zaradi vedno večje pozornosti in osveščenosti javnosti o okoljskih problemih nekatera podjetja posegajo po prijemih, s katerimi zakrivajo svoje okolju škodljive dejavnosti pred potrošniki, investitorji in ostalimi deležniki. Pojavilo se je okoljsko zavajanje⁴ (orig. *greenwashing*) (Laufer 2003, 255).

V literaturi lahko zasledimo več opredelitev tega termina. Deseta izdaja The Concise Oxford English Dictionary (v Lyon in Maxwell 2006, 5) opredeljuje okoljsko zavajanje kot dezinformacije s strani organizacije, ki omogočajo ustvarjanje okoljsko odgovornega imidža. CorpWatch (2001) okoljsko zavajanje opredeljuje kot aktivnosti družbeno in okoljsko škodljivih korporacij, preko katerih skušajo ohraniti in povečati svoji tržni delež kot okoljsko prijazna podjetja in vodilni v zmanjševanju revščine. Svojo opredelitev pojma je podala tudi organizacija TerraChoice (2009), ki ga definira kot zavajanje potrošnikov o okoljskih praksah podjetja in okoljskih prednostih njihovih izdelkov ter storitev. Lyon in Maxwell (2006, 31) pa opredeljujeta okoljsko zavajanje⁵ kot selektivno razkritje in komuniciranje informacij o okoljskih aktivnostih podjetja, ne da bi ob tem razkrili tudi negativne učinke tega početja.

Laufer (2003, 256–257) deli proces okoljskega zavajanja na tri elemente oziroma faze, ki so prikazane v tabeli 4.1: zmeda, soočenje in zavajanje. Te tri faze se dogajajo tako znotraj

⁴ V slovenskem jeziku še ne obstaja uraden prevod besede "greenwashing", vendar pa so svojo različico prevoda naredile nekatere avtorice diplomskih del s tega področja. Karin Jurman (2008) je "greenwashing" opredelila kot *zeleno zavajanje*, Neja Činkole (2009) kot *pranje možganov potrošnikov na zeleno*, Nika Nolda (2010) pa kot *okoljsko zavajanje*. Glede na prebrano literaturo in definicije v nadaljevanju, bom sama uporabila prevod *okoljsko zavajanje*, saj sem mnenja, da ta termin zajema vse elemente, ki jih njegova definicija vsebuje.

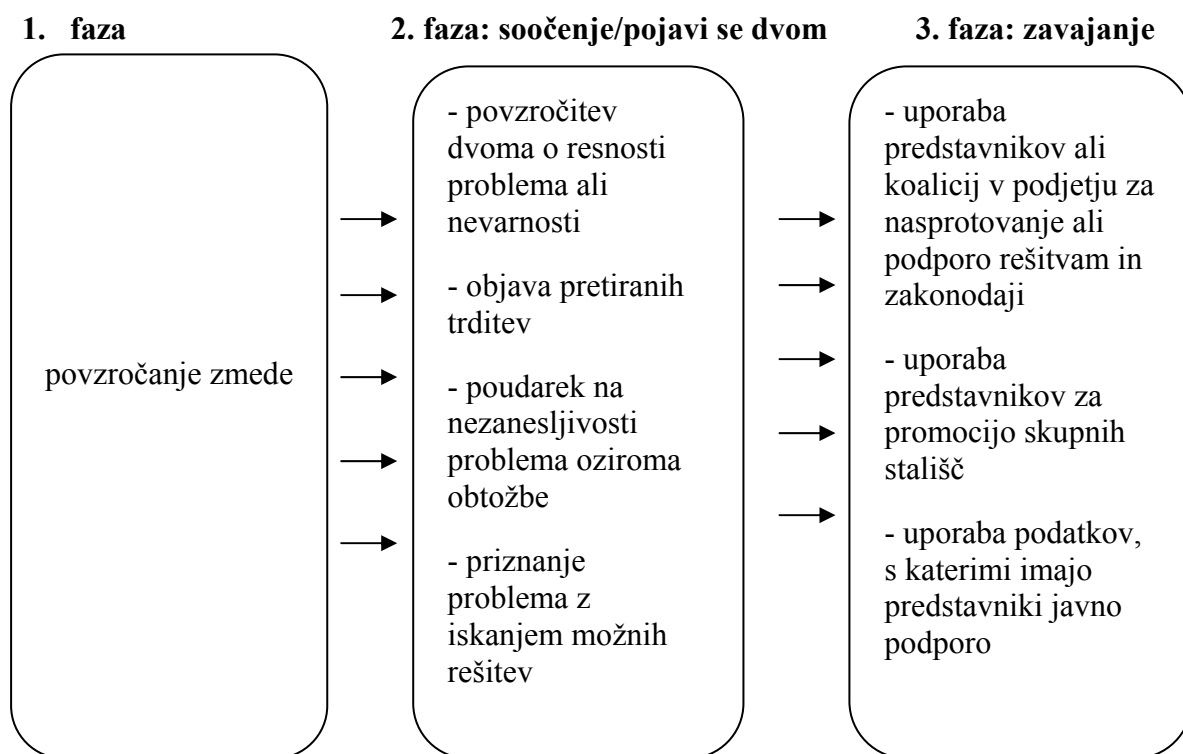
⁵ Poleg termina okoljsko zavajanje strokovnjaki uporabljajo še tri različice, in sicer *bluewash*, *sweatwash* in *deep greenwash*. Bluewash pomeni delovanje podjetij, ki uporabljajo modro zastavo Združenih narodov z namenom, da prikažejo povezovanje z bojem za delavske pravice, čistejše okolje in človeške pravice. S terminom sweatwash označujemo zakrivanje slabega ravnanja podjetij z zaposlenimi ter še posebej izkoriščanje otrok kot delovne sile. Deep greenwash pa pomeni delovanje podjetja v skladu z določenimi prostovoljnimi kodeksi, vendar pa ob tem ne upoštevajo nekaterih nacionalnih in tudi mednarodnih soglasij. Deep greenwash se pogosto pojavlja v primerih okoljskega oglaševanja (CorpWatch 2001).

kot tudi zunaj podjetja. Če se najprej osredotočimo na pojav zelenega zavajanja znotraj podjetja, se na začetku ustvari zmeda, ki izhaja iz kompleksne narave korporacije in decentraliziranega odločanja. S težavami, ki nastanejo zaradi zmede, se sooči vodstvo, saj imajo ti predstavniki največ moči ter vpliva, s tem pa zaposlene najlažje prepričajo, da verjamejo njihovim besedam. Na koncu sledi še faza zavajanja, v kateri notranje deležnike vodstvo prepriča, da je organizacija zavezana etičnim normam in da s tem deluje pravilno ter transparentno.

Pri procesu zelenega zavajanja se zmeda najprej ustvari z nadzorom dokumentov in vsebino informacij, ki so na voljo nadzornikom, če se pojavijo določeni dvomi v verodostojnost in pravilno ter legitimno delovanje podjetja. Pri soočenju skuša podjetje odvrniti pozornost od nastalega problema oziroma zmanjšati njegovo pomembnost s povzročitvijo dvoma o resnosti ali nevarnosti. Zato objavljajo pretirane trditve, prikazati skušajo nezanesljivost podatkov in informacij o problemu, ki so jih posredovale druge vpletene strani. Po drugi strani lahko podjetje ta problem tudi prizna in išče rešitve zanj.

V tretji fazi zavajanja podjetje skuša narediti vse, da težavo zakrije. V večini primerov zavajanje na koncu spretno zakrije služba za odnose z javnostmi, pa tudi pomoč zunanje specializirane agencije. Pri zavajanju podjetja uporabljajo in se povezujejo s predstavniki, ki nasprotujejo oziroma podpirajo rešitve ter zakonodajo (odvisno od situacije), uporabijo predstavnike za promocijo in podporo skupnih stališč, uporabijo pa tudi tiste podatke in izvajajo tiste aktivnosti, s katerimi si bodo pridobili javno podporo. Pri tem se poslužujejo predvsem promocije pozitivnega korporativnega imidža v javnosti, razkrivajo projekte, ki so na prvi pogled zanimivi, vendar njihova vrednost v resnici ni velika. Prav tako objavljajo zaveze in sodelovanja z nevladnimi organizacijami, ki podpirajo določeno problematiko in ponujajo certifikate ter nagrade brez zahtev za verifikacijo ipd. S tovrstno strategijo si lahko po Lauferjevem mnenju podjetje zgradi verodostojen imidž, čeprav zanj ne obstajajo realni dokazi.

Tabela 4.1: Faze zelenega zavajanja

Vir: prirejeno po Laufer (2003, 256).

4.2 Oblike okoljskega zavajanja

Organizacija TerraChoice je leta 2007 na podlagi lastne raziskave definirala šest grehov okoljskega zavajanja, leta 2009 pa je naknadno dodala še sedmega (TerraChoice 2009). Raziskava potrošniških izdelkov in storitev je pokazala, da lahko več kot 98 odstotkov analiziranih izdelkov (2.219 izdelkov) uvrstimo pod enega izmed grehov okoljskega zavajanja. Sedem oblik okoljskega zavajanja je:

- **Prikrita kupčija.** Gre za poudarjanje le določenih lastnosti izdelka, ki so "zelene", vendar pa ob tem podjetja zakrije ostale lastnosti, ki so okoljsko zelo sporne. Primer takšne oblike okoljskega zavajanja je proizvodnja papirja, ki podarja zmožnost recikliranja, vendar ob tem zapostavljamo učinke proizvodnje le-tega, ki povzroča še večje onesnaževanje zraka in vode, učinke tople grede, globalno segrevanje ipd.
- **Brez dokaza.** Ta oblika se nanaša na okoljske trditve, ki jih potrošniki preko njim dostopnih informacij in certifikatov ne morejo zlahka preveriti. Raziskava TerraChoice navaja primer nekaterih varčnih luči za gospodinjstvo, ki jih proizvajalci oglašujejo kot energijsko učinkovite, vendar za to ne posredujejo nobenega dokaza.

- **Nejasnost.** Vključuje trditve o izdelku, ki so nejasno definirane, in jih lahko potrošniki zato zlahka napačno razumejo. TerraChoice kot primer nejasnosti navaja trditev "100 % naravno" in pri tem dodaja, da sta tudi uran in arzen naravna elementa, a seveda strupena.
- **Nepomembnost.** Obsega navajanje okoljskih trditev, ki so sicer resnične, vendar niso pomembne in koristne za potrošnike, ki iščejo okolju prijazne izdelke.
- **Manjše zlo.** Vključuje "zelene trditve", ki so sicer resnične za nekatere izdelke znotraj določene kategorije, vendar je celotna kategorija izdelkov izjemno škodljiva za okolje. Primer so organske cigarete, 'zeleni' insekticidi ipd.
- **Laži.** Ta oblika vključuje okoljske trditve, ki so preprosto lažne in zavajajoče. V raziskavi TerraChoice so v tej kategoriji predstavili detergent za pomivanje posode, na katerem se nahaja trditev "100 % reciklirani papir", medtem ko je embalaža iz plastike.
- **Lažne potrditve s tretje strani.** Podjetje skozi svojo pojavnost in komuniciranje daje občutek, da so njihovi izdelki potrjeni s strani neodvisnih organizacij, v resnici pa te organizacije sploh ne obstajajo.

4.3 Posledice okoljskega zavajanja

Podjetja elemente okoljskega zavajanja uporabljajo iz različnih razlogov in v različnem obsegu. V veliko primerih skušajo predvsem odvrniti pozornost od okoljsko spornih dejavnosti in trditev k tistim, ki jih v javnosti prikazujejo v pozitivni luči. S svojim dejanjem se skušajo braniti napadov nevladnih organizacij in jih prepričati, da delujejo v skupno korist. "Zeleno" pozicioniranje v očeh javnosti danes v mnogih primerih povečuje tudi tržni delež in napoveduje uspešen boj proti konkurenci. Podjetja, ki danes pri svojem delovanju in poslovanju ne upoštevajo okoljske osveščenosti, lahko hitro doživijo padeč v prodaji, saj potrošniki raje kupujejo izdelke tistih podjetij, ki izražajo skrb za okolje (Ramus in Montiel 2005, 386). Z elementi okoljskega zavajanja in s tem zakritjem spornih okoljskih dejanj lahko podjetja lažje privabijo zanimanje investitorjev, še posebej tistih, ki so zainteresirani v družbeno odgovorne investicije (SourceWatch 2007).

Uporaba elementov okoljskega zavajanja prinaša številne posledice za okolje, podjetje in potrošnike. Dobronamerne potrošnike podjetja z zavajajočimi trditvami zavedejo in s tem sicer kratkoročno lahko pričakujejo višji dobiček, vendar tvegajo tudi izgubo ugleda z

razkritjem njihovega početja. Ko potrošniki njihove resnične dejavnosti odkrijejo, izgubijo zaupanje in začnejo kupovati izdelke pri konkurentih (TerraChoice 2009). Zaradi tovrstnih dejavnosti so na slabšem tudi podjetja, ki v zmanjševanje negativnih posledic za okolje resnično vlagajo. Ta podjetja želijo prispevati k ohranjanju okolja in svoj odnos kažejo z aktivnim zavzemanjem in financiranjem ekoloških projektov v lokalni in širši družbeni skupnosti. Vendar pa so ravno zaradi nenehnega suma zavajajočih dejavnosti pogosto po krivem obtožena, da jim gre le za lažni imidž in dobiček (Jančič 1999, 113). Okoljsko zavajanje predstavlja tudi oviro trajnostnemu razvoju, saj ljudje postanejo skeptični glede vseh okoljskih iniciativ, ki resnično stremijo za pozitivnimi okoljskimi učinki (Horiuchi in drugi 2009, 2).

5 RAZISKOVALNI DEL

V predhodnih poglavjih sem skušala prikazati teoretična izhodišča in značilnosti družbene in okoljske odgovornosti ter okoljskega zavajanja. V raziskovalnem delu jih postavljam pod vprašaj in jih preverjam s pomočjo kvalitativne raziskave na primeru podjetja Lafarge Cement. Osredotočila se bom na odkrivanje morebitnega okoljskega zavajanja pri podjetju Lafarge Cement. Pri tem bom natančneje analizirala primer pridobitve okoljevarstvenega dovoljenja za sosežig odpadkov kot alternativni vir goriva pri proizvodnji cementa, ki ga je Lafarge Cement pridobil aprila 2009. Glede na različne teoretične definicije okoljskega zavajanja kot izhodiščno jemljem definicijo organizacije CorpWatcha⁶ v kombinaciji z definicijo avtorjev Lyona in Maxwella⁷. Pod okoljsko zavajanje tako štejemo izvajanje in komuniciranje aktivnosti okolju škodljivih podjetij, s katerimi skušajo povečati ali ohraniti svoj tržni delež, ob tem pa selektivno razkrivajo informacije o svojem početju, ali podajajo celo neresnične trditve.

V empiričnem delu si postavljam naslednja raziskovalna vprašanja:

- Na kakšen način so v podjetju Lafarge Cement komunicirali v primeru pridobitve okoljevarstvenega dovoljenja za sosežig odpadkov in kako so mediji predstavili celotno zgodbo?

⁶ Okoljsko zavajanje so aktivnosti družbeno in okoljsko škodljivih korporacij, preko katerih skušajo ohraniti in povečati svoj tržni delež s pozicioniranjem kot okoljsko prijazna podjetja (Corpwatch 2001).

⁷ Okoljsko zavajanje je selektivno razkrivanje in komuniciranje informacij o okoljskih aktivnostih podjetja, ne da bi ob tem razkrili tudi negativne učinke tega početja (Lyon in Maxwell 2006, 31).

- Kako je podjetje Lafarge Cement odgovarjalo na stališča kritikov v primeru pridobitve okoljevarstvenega dovoljenja?
- Ali so bili v primeru pridobitve okoljevarstvenega dovoljenja podjetja Lafarge Cement v njihovem komuniciranju prisotni elementi okoljskega zavajanja? Če da, kakšne oblike okoljskega zavajanja smo lahko zaznali?

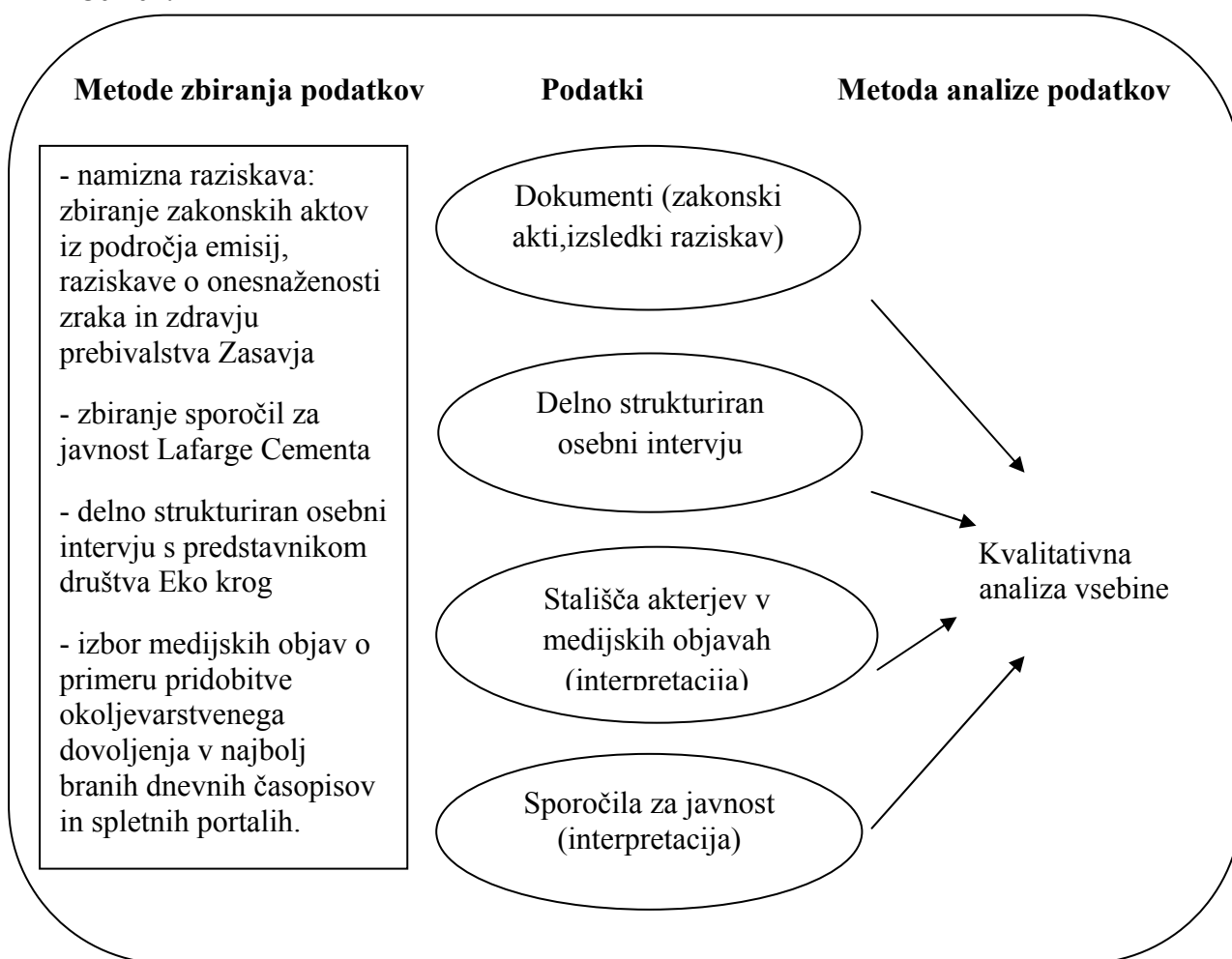
5.1 Metoda analize vsebine

Glavnino zbranih podatkov bom analizirala s pomočjo kvalitativne metode analize vsebine. Krippendorff (2004, 18) opredeljuje analizo vsebine kot metodo, s pomočjo katere lahko oblikujemo veljavne sklepe iz analiziranih tekstov v kontekstu njihove uporabe. Analiza vsebine raziskovalcu omogoča, da o analizirani temi pridobi nove vpoglede, in s tem poveča njegovo razumevanje raziskovanega področja. Pri tem moramo poudariti, da se teksti ne nanašajo le na napisane materiale, ampak so lahko predmeti analize tudi podobe, simboli, znaki, zvoki, statistične vrednosti ipd. Pri analizi vsebine v tekstu (ali kateri drugi obliki podatkovnega materiala) iščemo vzorce in posebne strukture, ki nam odkrivajo glavne značilnosti raziskovalnega problema. Na podlagi teh vzorcev lahko oblikujemo kategorije, iz njih pa naredimo konstrukte z namenom razumevanja teksta in razlage naše raziskave (Gray in Densten v Stepchenkova in drugi 2008, 455).

V diplomskem delu se bom osredotočila na analizo različnih virov, preko katerih bom preverjala delovanje in komuniciranje podjetja Lafarge Cement v primeru pridobivanja okoljevarstvenega dovoljenja za sosežig odpadkov. Po vzoru Tanje Kamin, ki je v svoji doktorski disertaciji (2004, 88–89) uporabila različne metode zbiranja in analiziranja podatkov, sem tudi sama podatke zbrala z različnimi metodami. Shema je prikazana na sliki 5.1. Z namizno raziskavo bom analizirala zakonske in podzakonske akte s področja izpusta emisij v zrak, ki so relevantni za primer podjetja Lafarge Cement. Z izsledki raziskav in meritev emisij v zraku, onesnaženosti zraka in zdravja prebivalstva bom skušala osvetliti trenutno stanje na področju kakovosti zraka in življenja v Zasavju. Nato se bom osredotočila na analizo uradnih stališč podjetja Lafarge Cement o svoji okoljevarstveni politiki na splošno in v primeru pridobivanja okoljevarstvenega dovoljenja za sosežig odpadkov, ki jih bom pridobila iz njihovih sporočil za javnost. Za pridobitev stališča kritikov se bom obrnila na predstavnike okoljevarstvene organizacije Eko krog, ki

deluje v Zasavju. Z njimi sem opravila intervju. Vir podatkov analize bodo tudi končni medijski izdelki, ki so se nanašali na analizirani primer, tj. pridobitev okoljevarstvenega dovoljenja podjetja Lafarge Cement, s katerim jim je dovoljena uporaba alternativnega vira goriva s sosežigom različnih odpadkov. Prek teh podatkov skušam definirati način delovanja in komuniciranja podjetja Lafarge Cement ter posledično ugotoviti, ali se v njihovih aktivnostih in posledicah skrivajo elementi okoljskega zavajanja. Predstaviti skušam širši družbeni okvir omenjenega primera in stališča posameznih akterjev, njihov medsebojni odnos in predstavitev omenjenega primera v medijih.

Slika 5.1: Metode zbiranja in analize podatkov okoljskega zavajanja na primeru Lafarge Cement

5.2. Cement in izpusti snovi iz cementarn (sosežigalnic)

Cement ima v vsakdanjem življenju zelo pomembno vlogo in se uporablja pri stanovanjski gradnji, pri gradnji industrijskih, trgovskih in poslovnih objektov, pa tudi pri zahtevnejših gradnjah. Takšne, pri katerih so zahtevane visoke začetne in končne trdnosti: elektrarne, avtoceste, predori, mostovi, viadukti (Lafarge Cement 2010a). Dve največji podjetji v Sloveniji, ki pridelujeta gradbeni material, in med njimi tudi cement, sta Lafarge Cement iz Trbovelj in Salonit Anhovo, ki leži v severni Primorski. Za potrebe svojega diplomskega dela bom natančneje analizirala cementarno Lafarge Cement, zato bom v nadaljevanju opisala značilnosti in navedla podatke, značilne za to podjetje in Zasavsko regijo, v kateri se cementarna nahaja.

Pri proizvodnji cementa cementarne v zrak izpuščajo veliko količino različnih emisij⁸, v največji meri pa so to žveplov dioksid, dušikov oksid, celotne organske snovi, prah, plinaste anorganske snovi klora in plinaste anorganske snovi fluora (Lafarge Cement 2010b). Poleg njih so tu še ostale strupene emisije, vključno z živim srebrom, manganom, barijem, svincem, žvepleno kislino, stireni, dioksini in podobno (Thompson in Anthony 2005). Omenjene emisije ter ostala plinasta onesnažila povzročajo celo vrsto negativnih učinkov (npr. kisel dež), ki obremenjujejo okolje, povečujejo erozijo in pospešujejo propadanje gozdov. Vplivi emisij so vidni tudi kot globalno ogrevanje planeta in povečanje učinkov tople grede.

Cementarne ob proizvodnji klinkerja uporabljajo fosilna in alternativna goriva, ki vsebujejo gorljive odpadke, odpadna olja in odpadne gume (Lafarge Cement 2010c). Društvo za ekološko medicino iz Velike Britanije (ang. *British Society for Ecological Medicine*) je izdelalo poročilo o zdravstvenih učinkih sežigalnic in cementnih peči na zdravje ljudi. Sežigalnice in cementne peči namreč proizvajajo podobne strupene izpuste, zato jih glede na učinke lahko obravnavamo skupaj. Za pridelavo cementa je potrebna zelo velika količina goriva, s katerim dosežejo potrebne visoke temperature, pri tem pa se pogosto uporabljajo netradicionalna goriva. Poleg že omenjenih gum, tudi gospodinjski in industrijski odpadki, ki spadajo med alternativne vire, in jih s sežigom uporabljajo za

⁸ Agencija Republike Slovenije za okolje vodi seznam emisij snovi v zrak iz industrijskih obratov, med drugim tudi emisije, ki jih proizvaja Lafarge Cement. Poleg zgoraj naštetih, cementarna v zrak izpušča še naslednje snovi: antimon in njegove spojine, arzen, benzen, cink, kadmij, kobalt, kositer, krom, mangan, nikelj, ogljikov monoksid, skupni organski ogljik, selen, talij in vanadij (Emisije snovi v zrak iz industrijskih obratov 2008).

gorivo (Thomson in Anthony 2005). Kot sem že omenila, imajo sežigalnice na okolje zelo velik vpliv, saj zrak dodatno obremenijo z dioksini, furani, živim srebrom, kadmijem in svincem. Te snovi so močno toksične, kancerogene in imajo velik vpliv na ljudi, še posebej na nosečnice, ki živijo v takšnem okolju (World Health Organization 2008).

5.3 Opis podjetja Lafarge Cement

Od leta 2002 je družba Lafarge Cement d. o. o. Trbovlje del cementne divizije Skupine Lafarge. Takrat se je namreč nekdanja Cementarna Trbovlje pridružila največjemu proizvajalcu cementa na svetu in vodilnemu proizvajalcu gradbenih materialov v svetovnem merilu. Lafarge je prisoten v 78 državah po vsem svetu in zaposluje več kot 78.000 ljudi. Letna proizvodna kapaciteta trboveljske cementarne znaša 550 tisoč ton cementa, kar predstavlja približno 40 odstotkov slovenske porabe. Večino cementa je namenjenega za domači trg, približno desetino pa ga izvozijo na Hrvaško. Proizvodnja družbe Lafarge Cement obsega proizvodnjo cementa, hčerinski družbi Lafarge Transport d. o. o. in Apnenec d. o. o. pa skrbita za učinkovito organizacijo dejavnosti prevozov in proizvodnjo apnenčeve moke. Cementarna v Trbovljah ima 180 zaposlenih, skupno število zaposlenih v cementarni in obeh hčerinskih družbah pa znaša 220 (Lafarge Cement 2010č).

5.4 Zakonodaja na področju nadzora in omejevanja emisij v zrak

Zakon o varstvu okolja (Ur. list RS 39/2006) določa varstvo okolja pred neprimernim in prekomernim obremenjevanjem kot temeljnim pogojem za trajnostni razvoj. V tem okviru določa tudi temeljna načela varstva okolja, ukrepe, spremljanje stanja in informacij o okolju, ekonomske in finančne instrumente varstva okolja in druga vprašanja, povezana z varstvom okolja. Poleg osnovnega zakona obstajajo številne uredbe, ki opredeljujejo vrsto dovoljenih izpustov v okolje, njihov obseg, mejne vrednosti⁹ in ostala določila, povezana z izpusti. V nadaljevanju bom naštela le najpomembnejše, ki so relevantni za analizo primera Lafarge Cement.

Mejne vrednosti emisij iz nepremičnih virov (npr. tovarne, industrijski obrati) ureja Uredba o emisijah snovi v zraku iz nepremičnih virov onesnaževanja (Ur. list RS 41/2007). Ta

⁹ Mejna vrednost emisije je predpisana vrednost emisije, ki je določena kot masa, izražena s posebnimi parametri, koncentracijo ali ravno emisije, in v enem ali več časovnih obdobjih ne sme biti presežena (Zakon o varstvu okolja, uradno prečiščeno besedilo, 3. člen, Ur. list 39/2006).

določa ukrepe in postopke za preprečevanje ali zmanjševanje onesnaženosti zraka iz naprav, ukrepe v zvezi z varovanjem zdravja ljudi v okolici naprav, ki kot nepremični viri onesnaževanja zaradi svojega obratovanja povzročajo onesnaževanje zunanjega zraka, ter ukrepe v zvezi z zagotavljanjem varstva ljudi in okolja pred škodljivimi učinki onesnaževanja zunanjega zraka zaradi emisije snovi v zrak iz teh naprav. Po tej uredbi Lafarge Cement spada med naprave, ki v zrak izpuščajo emisije, zato morajo upoštevati mejne vrednosti pri svojih izpustih. V tabeli 5.1 so našteje nekatere mejne vrednosti emisij, dovoljene pri proizvodnji cementa. Primerjala sem jih še z ostalimi mejnimi vrednostmi emisij iz uredb, relevantnih za primer Lafarge Cementa.

Kot sem že omenila, Lafarge Cement pridobiva del goriv za proizvodnjo cementa iz alternativnih goriv s sosežigom odpadkov. Regulacijo na tem področju ureja Uredba o emisiji snovi v zrak iz sežigalnic odpadkov in pri sosežigu odpadkov (Ur. list RS 50/2001). V Uredbi so določene mejne vrednosti emisij, ki jih morajo podjetja pri sežigu in sosežigu odpadkov upoštevati. Poleg tega so v Uredbi zapisane tudi posebne določbe za cementarne, ki sosežigajo odpadke. Leta 2007 je Vlada sprejela še eno uredbo, ki se bolj natančno nanaša na emisije v zraku pri proizvodnji cementa nepremičnih virov (Ur. list RS 34/2007). V tabeli so zapisane mejne koncentracije snovi v odpadnih plinih za izpuste iz peči za žganje klinkerja.

Tabela 5.1: Primerjava mejnih vrednosti emisij posameznih zakonskih uredb (v mg/m³)

Emisija	Splošna uredba*	Proizvodnja cementa**	Sežig in sosežig odpadkov***	Cementarne, ki sosežigajo odpadke****
Žveplov dioksid	350	350	50	50
Skupni prah	20	150	10	30
Dušikov oksid	500	500	200	800
TOC (skupen organski ogljik)	50	velja splošna uredba	10	200
Benzen	1	5	velja splošna uredba	velja splošna uredba

*Uredba o emisiji snovi v zrak iz nepremičnih virov onesnaženja (Ur. list RS 41/2007)

**Uredba o emisiji snovi v zrak pri proizvodnji cementa (Ur. list RS 34/2007)

*** Uredba o emisiji snovi v zrak iz sežigalnic odpadkov in pri sosežigu odpadkov (Ur. list RS 50/2001).

****posebne določbe v okviru Uredbe o emisiji snovi v zrak iz sežigalnic odpadkov in pri sosežigu odpadkov (Ur. list RS 50/2001)

Iz tabele je razvidno, da se mejne vrednosti v določenih primerih bistveno razlikujejo glede na splošno uredba. Če primerjamo prva dva razdelka (mejne vrednosti po splošni uredbi in mejne vrednosti pri proizvodnji cementa) lahko ugotovimo, da so pri proizvodnji cementa določene višje mejne vrednosti kot pri splošni uredbi. Pri mejni koncentraciji celotnega prahu je pri proizvodnji cementa mejna vrednost približno 8-krat višja, pri benzenu pa petkrat višja. Velike razlike nastajajo tudi pri mejnih vrednostih pri uredbah o sežigu in sosežigu odpadkov na splošno in v primeru cementarn. Koncentracija skupnega prahu pri sosežigu v cementarnah je lahko 3-krat višja kot pri klasičnem sežigu, delež dušikovega oksida in skupnega organskega ogljika pa je lahko 4-krat višji. Iz tabele je tako vidno, da lahko po specifičnih uredbah nepremični viri onesnaževanja pri svoji proizvodnji cementa

in sosežigu odpadkov proizvajajo več določenih emisij kot to nareka predhodna splošna uredba. Posledično lahko podjetja pri višjih mejnih vrednostih proizvedejo več cementa v krajšem časovnem roku in uporabijo več alternativnih goriv, ki jih dobijo s sosežigom odpadkov.

5.5 Stanje onesnaženosti zraka in ocena zdravstvenega stanja ljudi v Zasavju

O stanju onesnaženosti zraka v Zasavski regiji pričajo trajne in občasne meritve izpustov emisij na tem območju. Agencija Republike Slovenije za okolje vsakoletno objavlja poročila o kakovosti zraka. Za analizo onesnaženosti zraka sem iz poročil o kakovosti zraka izbrala tiste emisije, ki jih izpušča tudi Lafarge Cement in o katerih ARSO opravlja meritve na svojih merilnih postajah. Za časovni okvir sem izbrala poročila od leta 2000 do 2008¹⁰. Analiza emisij je pokazala, da je bila vrednost žveplovega dioksida od leta 2000 do 2008 pod zakonsko določeno mejo (20 mg/μ3). Tudi pri emisijah dušikovega oksida, kjer je zakonsko določena meja 30 mg/μ3, ni večjih presežkov, razen v letu 2003. Istega leta je staro cementarno v Trbovljah prevzelo podjetje Lafarge Cement. Več odstopanj od dovoljenih meja lahko opazimo pri prašnih delcih. Mejna vrednost po splošni uredbi je 40 mg/μ3, ki je bila presežena od leta 2000 do 2006. V letu 2006 je bila dnevna dovoljena vrednost (50 mg/μ3) presežena kar 92-krat, medtem ko uredba navaja, da je lahko mejna vrednost presežena le 35-krat v letu. V poročilu je poudarjen poseben primer - merilno mesto v Trbovljah, kjer gre za vpliv emisije iz industrije. Najvišje koncentracije so bile namreč izmerjene v smeri vetra, ki je obenem smer cementarne Lafarge cement, tako da gre gotovo tudi za vpliv delcev iz tovarne (Poročilo o kakovosti zraka 2006, 51). Tudi pri emisijah ozona lahko opazimo nekaj odstopanj. Mejna vrednost je 40 mg/μ3, presežena pa je v letih 2002, 2003 in 2006.

Vpliv podjetja Lafarge Cement na kakovost zraka v Zasavju sem analizirala tudi iz Poročila o deležu velikih nepremičnih virov emisij pri obremenjevanju zraka ter njihov vpliv na kakovost zraka v Zasavju (2007), ki ga je pripravil Inštitut za energetiko, njuna naročnika pa sta Lafarge Cement in Termoelektrarna Trbovlje. Poročilo navaja, da se večina emisij v sektorju *Industrija* proizvede na lokaciji podjetja Lafarge Cement, katerega

¹⁰ Tabela s povprečnimi letnimi vrednostmi koncentracij žveplovega dioksida, dušikovega oksid in prašnih delcev v Trbovljah se nahaja v prilogi A.

delež v skupnih emisijah tekom let niha. V letu 2005 so na lokaciji podjetja proizvedli za 98 % vseh emisij žveplovega dioksida, 81 % vseh emisij dušikovega oksida in 75 % vseh emisij trdnih delcev (PM) v sektorju industrija.

Pri oceni zdravstvenega stanja ljudi v Zasavski regiji sem izhajala iz zdravstvenih poročil, ki so jih izdelale različne organizacije in inštitucije na tem področju. Onesnaženost okolja je v Sloveniji, še posebej v Zasavju velik problem. Narejenih je bilo že kar nekaj študij o vplivu onesnaženosti zraka na zdravje ljudi na tem območju. Lijana Zaletel Kragel s sodelavci (v Bolezni dihal in nekatere druge bolezni pri šolskih otrocih v Zasavju v povezavi z onesnaženostjo zraka 2008, 3-4) ugotavlja, da obstaja kar nekaj neenakosti v zdravju med prebivalci Zasavske regije in preostale Slovenije. V veliki meri je ta neenakost pogojena z dvema tipoma neenakosti do zdravja, in sicer s socioekonomsko in okoljsko neenakostjo, saj je v Zasavju postavljenih nekaj velikih onesnaževalcev zraka (Lafarge Cement, Termoelektrarna Trbovlje).

Leta 2008 se je v Zasavju pričel izvajati obsežen projekt Zdravje za Zasavje. Njegov osrednji namen je oceniti zdravstveno stanje prebivalcev zasavske regije in identifikacija škodljivosti iz okolja, ki potencialno vplivajo na slabšanje zdravja lokalne populacije ter s tem ustvarjajo statistično značilne regionalne razlike. Projekt je trenutno še v teku, analizirali in identificirali pa so že nekatere značilnosti in vplive onesnaženosti zraka na zdravje ljudi. Splošna umrljivost in umrljivost od 65. leta starosti sta v Zasavskih upravnih enotah višji kot v drugih upravnih enotah ljubljanske regije (Zbirka podatkov umrlih IVZ RS v Berger 2008). Prav tako se kažejo tudi razlike pri kronični bolezni dihal. Te so pri otrocih na onesnaževanih območjih celotnega Zasavja 2,2-krat pogostejše kot pri otrocih na manj onesnaženih območjih. Tudi iz poročila Onkološkega inštituta o registru raka lahko razberemo, da se v Zasavju nahajajo nekatere rakotvorne snovi, kot so arzen, kadmij, krom in nikelj. V poročilu je tudi jasno izpostavljeno, da imajo prebivalci, ki živijo v bližini Steklarne in TKI v Hrastniku ter v bližini cementarne Lafarge Cement in Termoelektrarne Trbovlje, večje tveganje, da bodo zboleli za rakom kot preostalo prebivalstvo Zasavja. V Zasavski regiji se od leta 1971 število obolelih za rakom povečuje. Leta 2005 je v primerjavi z letom 1971 za rakom obolelo dvakrat več ljudi (Onkološki inštitut Ljubljana; register raka v Berger 2008).

5.6 Stališča Lafarge Cementa v primeru pridobivanja okoljevarstvenega dovoljenja

Stališča podjetja Lafarge Cement sem analizirala s pomočjo njihovih sporočil za javnost, ki se nanašajo na temo alternativnih goriv in okoljevarstvenega dovoljenja. Štiri sporočila za javnost je Lafarge Cement objavil na svoji spletni strani. Dve sporočili so objavili v letu 2008 (januar in julij), dve pa v aprilu 2009, ko so novo okoljevarstveno dovoljenje tudi pridobili.

V podjetju Lafarge Cement so že leta 2003 zaprosili za dovoljenje za uporabo oziroma sosežig alternativnih goriv. Sosežig pomeni, da so zmanjšali porabo fosilnih goriv, in jih nadomestili z alternativnimi gorivi. Okoljevarstveno dovoljenje za sosežig odpadkov so pridobili aprila 2009. V postopku pridobivanja okoljevarstvenega dovoljenja za sosežig odpadkov so v Lafarge Cementu zagovarjali stališče, da z uporabo alternativnih goriv zmanjšujejo vpliv na okolje. To argumentirajo s trditvami, da bodo morali zadostiti strožjim zakonskim mejam, s tem pa bodo zmanjševali vpliv na okolje. Poudarjajo, da bodo s sosežigom pomagali pri reševanju problema ravnanja z industrijskimi odpadki. Ob tem tudi dodajajo, da bodo z zmanjšano količino odpadkov v okolju izpolnjevali svoja načela trajnostnega razvoja (Lafarge Cement 2008a). Pri trditvah o zmanjšanem vplivu okolja se torej Lafarge Cement sklicuje na zmanjševanje količine odpadkov v okolju, trdijo pa tudi, da se cementarne v splošnem srečujejo s problemom strupenih dioksinov in furanov. Pri tem nikjer ne omenjajo še ostalih toksičnih in kancerogenih snovi, ki nastajajo ob sosežigu odpadkov, v sporočilih za javnost prav tako posebej ne omenjajo posebne določbe v okviru Uredbe o emisiji snovi v zrak pri sosežigu odpadkov cementarn, kjer mejne vrednosti niso strožje, ampak bolj ohlapne glede na posamezne izpuste. Njihovo komuniciranje je torej selektivno glede na tematiko, pri čemer poudarjajo informacije, ki so predstavljeni njim v prid, ob tem pa zapostavljajo problematiko svojega početja – dodatni izpusti bodo vplivali na okolje v že tako onesnaženem Zasavju, ne glede na to, kako visoki bodo v prihodnje.

V enem izmed sporočil za javnost v postopku izdaje okoljevarstvenega dovoljenja so zapisali tudi, da jim uvedba alternativnih goriv omogoča konkurenčnost med podjetji. "Če Lafarge Cement želi ostati konkurenčno podjetje, je zanj uvedba alternativnih goriv neizogibna. Sicer pa alternativna goriva že uporabljata Salonit Anhovo in Pinus Rače, ki že imata ustrezno dovoljenje, prav tako pa jih uporablja vse več cementarn po Evropi"

(Lafarge Cement 2008b). Ko omenjajo konkurenčnost, zraven nikoli ne komunicirajo podatka o svojih letnih dobičkih oziroma o trenutnem stanju kapitala v podjetju. Po podatkih iz letnega poročila je imel Lafarge Cement ob koncu leta 2008 namreč skoraj 6 milijonov evrov čistega dobička (Letno poročilo o delu 2008, 48). Tovrstni dobiček podjetje Lafarge Cement uvršča med bolj stabilna podjetja v Zasavju, zato bi morale omembo konkurenčnosti na račun večjega onesnaževanja okolja bolj argumentirati in se ne sklicevati le na splošno gospodarsko situacijo ter delovanja na trgu.

Ko je podjetje Lafarge Cement aprila 2009 pridobilo okoljevarstveno dovoljenje, so v sporočilu za javnost izrazili zadovoljstvo in po njihovih trditvah nase prevzeli odgovornost glede prizadevanj za boljše okolje. Zopet omenjajo prednost konkurenčnega boja, ki ga bodo pridobili z možnostjo uporabe alternativnih goriv (Lafarge Cement 2009b). Ob tem dodatno ne pojasnijo, na kakšen način bodo to "odgovornost za boljše okolje" uresničevali. V tem primeru gre torej za prazne označevalce, saj svoje izjave o prizadevanjih za boljše okolje ne argumentirajo s konkretnimi trditvami in aktivnostmi, prek katerih bi širši javnosti pokazali svoj način skrbi za okolje, ampak se nanašajo le to, da izpolnjujejo pogoje za pridobitev okoljevarstvenega dovoljenja.

Predsednik uprave Izrok Virant pri pridobitvi okoljevarstvenega dovoljenja poudarja, da je Lafarge Cement s tem dovoljenjem postavljen pred nove okoljske izzive. Poleg tega izpostavlja, da se je v Zasavju v zadnjih letih kakovost stanja okolja in zraka dvignila, za kar so zaslužni tudi industrijski obrati na tem območju in njihova skrb za okolje (Lafarge Cement 2009c). Ob tem kot glavni razlog navajajo zagon čistilnih naprav, nikjer pa ne navajajo konkretnih študij in raziskav o resničnosti tovrstnih navedb, ne podajo tudi pregleda stanja onesnaženosti zraka pred zagonom čistilnih naprav in potem. Tako bi lahko na jasn način prikazali, da je njihova skrb za okolje res utemeljena. Ker tega ne storijo, lahko ocenimo, da je izjava uporabljena kot klišejska izjava brez konkretnih aktivnosti in rezultatov. Dodatno smo lahko glede na študije o stanju onesnaženosti zraka in oceni zdravstvenega stanja ljudi v Zasavju ugotovili, da je to območje eno izmed bolj okoljsko degradiranih v Sloveniji, zato bi morale tovrstne izjave biti še posebej argumentirane s konkretnimi dokazi o manjši onesnaženosti zraka v Zasavju.

5.7 Stališče društva Eko krog v primeru pridobivanja okoljevarstvenega dovoljenja

Eko krog je društvo za naravovarstvo in okoljevarstvo iz Zasavja. Njihov osrednji namen je spodbujanje dejavnosti in prispevanje k razvoju okoljevarstva, predvsem v Zasavski regiji, in tudi širše. Poudarjajo, da so se največji problemi na področju onesnaževanja okolja v zadnjih letih pojavili v cementarni Lafarge Cement, in sicer v povezavi z njihovimi nenadzorovanimi izpusti, sosežigom odpadkov in meritvami, ki ne dajejo relevantnih in resničnih rezultatov ter s tem zakrivajo resnično stanje (Eko krog 2010). Za vpogled v njihova stališča in mnenje o pridobivanju okoljevarstvenega dovoljenja za sosežig odpadkov sem opravila krajši intervju¹¹ s predstavnikom društva Boštjanom Pihlerjem. Intervju je bil delno strukturiran osebni intervju in je potekal v živo 15. maja 2010 v Ljubljani. Intervju je trajal je 17 minut.

V procesu pridobivanja okoljevarstvenega dovoljenja je bilo društvo Eko krog ves čas prisotno, saj je bil njihov predsednik Uroš Macerl prisoten kot stranski udeleženec v celotnem postopku. Predstavniki društva Eko krog menijo, da je bilo vplivno območje Lafarge Cementa povsem napačno ugotovljeno, saj so na Agenciji RS za okolje določili območje le 500 metrov okrog dimnika. Po mnenju Eko kroga je dejansko stanje povsem drugačno, saj se tudi znotraj tega pasu nahaja več stanovanjskih hiš (Pihler 2010). O pristranskosti v postopku Eko krog razlaga tudi z informacijami, da je smel Lafarge Cement kar sedemnajstkrat dopolniti svojo vlogo za pridobitev okoljevarstvenega dovoljenja. Poleg tega razlagajo, da je bil odnos Agencije RS za okolje in Lafarge Cementa do stranskega udeleženca skrajno ignorantski, saj so zavrnilo vse njegove pripombe, do večine pa se niso niti opredelili. V Eko krogu opozarjajo tudi na vsebinske pripombe okoljevarstvenega dovoljenja, še posebej na mejne emisijske vrednosti. Za cementarne, ki sosežigajo odpadke, so zakonsko urejene višje mejne vrednosti emisij kot to vleva splošna uredba. "Lafarge Cementu je dovoljeno onesnaževanje okolja s prahom v obsegu teh sežigalnic, z dušikovimi oksidi v obsegu štirih sežigalnic, z benzenom v obsegu petih sežigalnic in s skupnim organskim ogljikom v obsegu dvajsetih sežigalnic" (Pihler 2010).

¹¹ Transkript posnetega intervjuja se nahaja v prilogi A.

Če na tej točki primerjamo izjave podjetja Lafarge Cement o teh očitkih ves čas nastopajo zelo ostro in zavračajo vse njihove očitke. Po njihovem mnenju je postopek potekal v skladu z zakonodajo, tudi o sedemnajstkratni dopolnitvi vloge se ne opredeljujejo, ampak ocenjujejo, da dolgotrajnost postopka kaže na natančno in podrobno preverjanje vseh podatkov (Lafarge Cement 2009b). Tudi očitke Eko kroga, da je cementarna ena izmed večjih onesnaževalcev v Zasavju, Lafarge Cement označuje kot namerno zavajanje javnosti, saj po njihovem mnenju ne obstajajo dokazi, da prav njihovi izpusti vplivajo na slabše zdravstveno stanje (Lafarge Cement 2008a). Ne glede na obstoj/neobstoj tovrstnih dokazov, Lafarge Cement glede na panogo ne bi smel v nobenem primeru zanemariti dejstva, da pri proizvodnji cementa in sosežiganju odpadkov nastajajo škodljivi izpusti, ki nedvomno vplivajo na zdravje ljudi. S tovrstnimi izjavami se izogibajo okoljski odgovornosti in jo prelagajo na druga podjetja v Zasavju.

5.8 Medijsko poročanje o pridobitvi okoljevarstvenega dovoljenja za sosežig odpadkov in okoljskih obremenitev podjetja Lafarge Cement

V poglavju medijskega poročanja bom analizirala medijske objave, ki obravnavajo tematiko pridobitve okoljevarstvenega dovoljenja za sosežig odpadkov, in ostale dogodke, povezane z omenjenim dovoljenjem. Podjetje Lafarge Cement je okoljevarstveno dovoljenje pridobilo aprila 2009, za časovni okvir pa sem vzela obdobje od aprila do junija 2009. Za čim bolj objektivno predstavitev odnosov med posameznimi akterji sem namreč upoštevala nasvet Hansena in drugih (1998, 102), ki pravijo, da je treba pri določanju vzorca za analizo medijskih objav določenega dogodka upoštevati obdobje, v katerem dogodek poteka. Hkrati je treba analizirati tudi objave pred in po zaključenem obdobju. Ker pred aprilom 2009 v časopisih nisem zasledila člankov, ki bi bili povezani z novim okoljevarstvenim dovoljenjem Lafarge Cementa, sem se osredotočila na obdobje po pridobitvi okoljevarstvenega dovoljenja. V trimesečnem obdobju sem iz dnevnikih časopisov (Delo, Dnevnik in Večer) in spletnega portala (24ur.com) pridobila več kot 50 prispevkov, ki so se navezovali na podjetje Lafarge Cement. Iz celotne baze prispevkov sem nato izbrala članke za analizo po dveh kriterijih, in sicer glede na tip medija in glede na prisotnost vpletenih strani v primer.

Članke sem zbirala iz časopisov Delo, Dnevnik in Večer ter iz spletnega portala 24ur.com. Po Nacionalni raziskavi branosti je bil v letu 2009 najbolj bran dnevnik Slovenske novice, sledi mu dnevnik Žurnal24. Ker v omenjenih časopisih člankov v trimesečnem obdobju o Lafarge Cementu nisem zasledila, sem se osredotočila na dnevnike Delo, Večer in Dnevnik, ki po raziskavi branosti sledijo Slovenskim novicam in Žurnalu 24 na tretjem, četrtem in petem mestu (Nacionalna raziskava branosti 2009). Spletni portal 24ur.com sem izbrala zato, ker je bil po raziskavi o obiskanosti spletnih strani vodilni med portali z rednimi ažuriranimi dnevnimi novicami v obdobju april-junij 2009 (Merjenje obiskanosti spletnih strani 2009).

Po drugem kriteriju sem izbrala tiste članke, v katerih so avtorji predstavili stališča podjetja Lafarge Cement in tudi ostalih vpletenih strani (predstavniki društva Eko krog in župan Zagorja ob Savi Matjaž Švagan). S tem se skušala izogniti pristranskim oziroma enostranskim objavam in novinarjem, zato sem izključila vse tiste članke, ki povzemajo izjave in stališča zgolj ene plati celotne zgodbe.

V vzorec analize sem zajela 16 prispevkov, ki ustrezajo zgoraj naštetim kriterijem. Eno enoto analize predstavlja en prispevek.

Časopis Delo:

- 10. 4. 2009: Lafarge Cement sme sežigati odpadke (novinarka Polona Malovrh)
- 22.4. Karl Erjavec: Dovoljenje za Lafarge Cement je sporno (novinarka Polona Malovrh)
- 22. 4. 2009: Novi zaplet zaradi cementarne (novinarka Polona Malovrh)
- 9. 5. 2009: Eko krog: Lafarge Cement krši zakon (novinarka Polona Malovrh)
- 30. 5. 2009: Zagorjani se smejo izrekati o sosežigu (novinarka Polona Malovrh)
- 9. 6. 2009: Množični zagorski "ne" odpadkom (novinarka Polona Malovrh)

Časopis Dnevnik:

- 10. 4. 2009: Lafarge Cementu dovolili alternativna goriva (novinar Jure Nagode)
- 6. 5. 2009: Pritožba zoper okoljevarstveno dovoljenje (novinar Jure Nagode)
- 30. 5. 2009: Ustavno sodišče zavrnilo Lafarge (novinar Jure Nagode)

Časopis Večer

- 15. 4. 2009: Lafarge Cement Trbovlje ima okoljsko dovoljenje (novinarka Mateja Grošelj)
- 30. 5. 2009: Referendum o Lafarge Cementu v Zagorju bo (novinarka Mateja Grošelj)

Spletna stran 24ur.com

- 9. 4. 2009: "Lafarge je vreden gnoja!" (novinar U. Z.)
- 10. 4. 2009: Krajani napovedujejo boj (novinar N.S/M.M.)
- 21. 4. 2009: Je v Trbovljah boljši zrak? (novinar M. M.)
- 29. 5. 2009: O sežiganju smeti na referendumu (novinar D. Š.)
- 7. 6. 2009: Občani so se izrekli proti sežigu odpadkov (novinar D.Š.)

Novico o pridobitvi okoljevarstvenega dovoljenja so v mesecu aprilu objavili v vseh analiziranih medijih. Glede na posamezen medij je v prispevkih moč opaziti razliko o poročanju. V časopisih Dnevnik (Nagode 2009a) in Večer (Grošelj 2009a) so v prispevkih povzete le izjave predstavnika podjetja Lafarge Cement, predstavnika Eko kroga Uroša Macerla in zagorskega župana Matjaža Švagana. Tudi obseg prostora za posamezne izjave v omenjenih časopisih je približno enaka, tako da so vse strani enakovredno predstavljene. V prispevkih prevladuje izjava Lafarge Cementa o zadovoljstvu nad pridobljenim okoljevarstvenim dovoljenjem. Primer tovrstne izjave: "To pomeni, da izpolnjujemo vse pogoje za obratovanje v skladu z direktivo IPPC ter za uporabo alternativnih goriv pri proizvodnji cementa. Je tudi dokaz, da smo v preteklih letih delali pravilno, hkrati pa predstavlja odgovornost, da naša prizadevanja za boljše okolje nadaljujemo" (Grošelj 2009a). V prispevkih na spletnem portalu 24ur.com (2009a) in v časopisu Delo (Malovrh 2009a) sta novinarja dodala tudi nekaj dodatnega razlagalnega besedila o okoljevarstvenem dovoljenju. Oboji so pisali o odpadkih, ki jih bo Lafarge Cement sedaj lahko uporabljal za sosežig, pri čemer je novinar 24ur.com poleg zapisal: "Sežig škodljivih odpadkov, kot so odpadne gume, plastika in odpadna olja – gre za 16 vrst odpadkov, od katerih je devet označenih z zvezdico, ki pomeni nevarnost." (24ur.com, 2009a). Poleg tega je prispevkoma skupno tudi to, da sta več prostora namenila nasprotnikom okoljevarstvenega dovoljenja, društvu Eko krog in županu Matjažu Švaganu. Primer ene izmed izjav kritikov: "Država se je odločila, da bo podlegla kapitalu in žrtvovala zdravje prebivalcev za ogromne kapitalske dobičke. Po liniji najmanjšega odpora gredo do največ dobička. Zavrnili so izvedenska

mnenja, hidrometeorološke, zdravstvene in okoljske stroke" (Macerl v 24ur.com 2009a). Delo in 24ur.com sta prispevkom dodala tudi slikovno gradivo, ki prikazuje traktor in kup gnoja, ki so ga predstavniki društva Eko krog na dan pridobitve okoljevarstvenega dovoljenja stresli pred tovarno Lafarge Cement. Slikovno gradivo je dodano tudi v prispevku v Dnevniku, medtem ko v Večeru prispevku ni dodana fotografija. Portal 24ur.com (2009b) je en dan po pridobitvi okoljevarstvenega dovoljenja Lafarge Cement objavil še eno novico, v katero so vključili izjavo s strani Agencije RS za okolje (ARSO), ki je okoljevarstveno dovoljenje izdala. V prispevku je zapisana izjava predstavnikov agencije za okolje, vendar je novinar dodatno ne razlaga. Dodaja še odstavek o tem, da se bo Eko krog na dovoljenje pritožil.

V Lafarge Cementu so nekaj dni po pridobitvi okoljevarstvenega dovoljenja organizirali novinarsko konferenco, na kateri so predstavili okoliščine in svoja stališča o omenjenem primeru. Portal 24ur.com (2009c) v ospredje postavi njihovo izjavo, da se je v Zasavju v zadnjih letih kakovost stanja okolja in zraka dvignila, kar med drugim pripisujejo tudi njihovi čistilni napravi. S tem naj bi bil zrak v Trbovljah boljši kot v prometno bolj obremenjenih mestih, kot sta Ljubljana in Maribor. Podobno kot v svojih sporočilih za javnost, tudi v izjavah poudarjajo, da je skrb za zmanjševanje obremenitve okolja ena izmed najpomembnejših vrednot podjetja, obenem pa si še naprej prizadevajo za dialog z lokalnim prebivalstvom. Zopet zavračajo očitke svojih nasprotnikov glede prevelikega onesnaževanja, saj menijo, da Lafarge Cement ni edini in največji onesnaževalec okolja v Zasavju (24ur.com 2009c). Povzetek novinarske konference v prispevku v Delu (Malovrh 2009c) se nanaša predvsem o morebitni pritožbi na okoljevarstveno dovoljenje. Iz prispevka je vidno, da je novinarka na konferenci predstavnikom Lafarge Cement postavljala vprašanja. "Na vprašanje Dela, na podlagi česa sklepajo, da pritožba ne zadrži izvršitve, se je pravnik Lafarge Cementa Milivoj Radak skliceval na zakon o varstvu okolja." (Malovrh 2009c). Novinarka povzema tudi izjavo predsednika uprave Lafarge Cementa Iztoka Viranta: "Zmanjševanje vplivov na okolje, varnost zaposlenih in dobri odnosi z lokalno skupnostjo so še naprej naša usmeritev." (Malovrh 2009c). Zraven pa dodaja tudi odgovor na njeno vprašanje, da predsednik uprave ni mogel oceniti, koliko bodo po predvidevanjih Lafarge Cementa dejansko zmanjšali vpliv na okolje in prihranili na gorivu. Zraven ni dodanih nobenih pojasnil o tem, na kakšen način in s katerimi aktivnostmi bo Lafarge Cement zmanjševal svoj vpliv na okolje. Novinarka v prispevku

omeni še posvetovalni referendum, kjer povzema izjavo zagorskega župana Matjaža Švagana, tako da je tudi v tem prispevku predstavljenih več vpletenih strani. V Delu so na isti dan kot prispevek o novinarski konferenci Lafarge Cementa objavili tudi prispevek o okrogli mizi "Do boljšega zdravja tudi s čistejšim okoljem", na kateri je bil gost takratni minister za okolje Karel Erjavec in tudi predstavnik Lafarge Cementa. V prispevku novinarka povzema izjave obe omenjenih strani, pri tem pa daje več prostora izjavam Karla Erjavca, ki meni, da je dovoljenje za Lafarge Cement sporno, kar je tudi glavna tema članka. (Malovrh 2009b). Novinarka v prispevku prek predstavljene zgodbe o tem, da je Agencija RS za okolje kar 30-krat pozvala cementarno, naj dopolni svojo vlogo, odkriva povezave med državnimi ustanovami in Lafarge Cementom. Dodaja še: "To priča o velikem posluhu okoljskega ministrstva in Arsa za Lafarge Cement" (Malovrh 2009b).

V časopisih Dnevnik (Negode 2009b) in Delo (Malovrh 2009c) se nahaja tudi prispevek o pritožbi zoper okoljevarstveno dovoljenje s strani društva Eko krog. Medtem ko je v Dnevnikovem prispevku (Negode 2009b) le povzeta izjava Uroša Macerla o njihovi pritožbi, pa prispevek v Delu (Malovrh 2009č) opisuje širšo problematiko. Novinarka največ prostora v prispevku nameni izjavam in povzetkom predsednika društva Eko krog, Uroša Macerla, ki govori o višjih mejnih vrednostih onesnažil, ki veljajo za Lafarge Cement ter tako predstavi tudi zgodbo s strani Eko kroga. Predstavniki Eko kroga svoje trditve podprejo s konkretnimi podatki o višjih mejnih vrednostih, tudi novinarka v prispevek doda tudi tabelo s konkretnimi številkami iz zakonskih uredb, iz katere so razvidne razlike med mejnimi vrednostmi izpustov pri cementarnah na splošno in tistih cementarnah, ki opravljajo sosežig odpadkov.

Kot sem že omenila, je med nasprotniki novega okoljevarstvenega dovoljenja Lafarge Cement tudi zagorski župan Matjaž Švagan. Občinski svet občine Zagorje je tako 6. junija 2009 skupaj z volitvami v evropski parlament razpisal tudi posvetovalni referendum proti sosežigu odpadkov v Lafarge Cementu. Podjetje se je na predlog referenduma pritožilo, vendar je Ustavno sodišče njihovo pobudo zavrnilo. Stališče Lafarge Cementa za vložitev pritožbe je bilo vezano na neskladnost referenduma z Ustavo Republike Slovenije. Omenjen dogodek povzemajo vsi analizirani časopisi. Na portalu 24ur.com (2009č), v Večeru (Grošelj 2009b) in Dnevniku (2009č) so v prispevku povzeli mnenje Ustavnega sodišča o svoji odločitvi, niso pa vključili izjav s strani Lafarge Cementa ali zagorskega

župana Matjaža Švagana. Nasprotno je novinarka Dela (Malovrh 2009d) povzela in citirala izjave obeh vpletenih strani. Na začetku prispevka povzema zagorskega župana Matjaža Švagana, nato pa v zgodbo vključi tudi Lafarge Cement. V prispevku predstavi stališče Lafarge Cementa o omenjenem referendumu. Primer tovrstne izjave: "Milivoj Radak, pravnik v LC, je pobudo za oceno ustavnosti zagorske odločitve pospremil s trditvami, da je odlok o razpisu posvetovalnega referenduma o sosežigu v LC neskladen z ustavo, da se nanaša na gospodarsko dejavnost točno določenega podjetja ter škoduje dobremu imenu LC na trgu in v javnosti, cementarna pa je na območju občine Trbovlje, ne Zagorje" (Malovrh 2009d). Ob slednji izjavi je novinarka nadaljevala še z eno izjavo župana Zagorja ob Savi Matjaža Švagana: "Zrak se pač ne ustavlja na občinskih mejah" (Malovrh 2009d).

Ustavni sodniki so presodili, da Lafarge Cement nima pravnega interesa za sprožitev pobude, saj izid posvetovalnega referenduma ni zavezujoč za občino. Referendumsko vprašanje se je glasilo: "Ali se strinjate s sosežigom odpadkov v cementarni Lafarge Cement Trbovlje?" Rezultat referenduma občanov občine Zagorje je dal jasen odgovor; za sosežig je glasovalo 6,2 odstotka, proti pa je bilo 93,8 odstotka udeležencev (24ur.com 2009d). Novico so povzeli tudi v Delu (Malovrh 2009e), kjer so poleg izjave zagorskega župana Švagana dodali tudi odgovor Lafarge Cementa, tako da so predstavili obe vpleteni strani. Primer izjave Lafarge Cementa: "V LC spoštujemo ustavno zagotovljeno pravico vsakega posameznika, da izrazi svoje mnenje." (Malovrh 2009e). Novinarka na Lafarge Cement naslovi tudi vprašanje glede njihovih očitkih o "številnih zavajajočih trditvah in napačnih informacijah" o okoljevarstvenem dovoljenju. Odgovor Lafarge Cementa: "V LC smo v zadnjih nekaj mesecih večkrat opozorili javnost, da so nekateri posamezniki, med katerimi so bili na žalost tudi pobudniki referenduma o dejavnosti podjetja, predvsem pa o obremenjevanju okolja, večkrat posredovali povsem napačne in zavajajoče informacije" (Malovrh 2009e). Lafarge Cement torej novinarki ne odgovori na vprašanje, kaj dejansko pomenijo zavajajoče informacije in jih ne podpre z ustreznimi argumenti, ampak zopet ponovi izjavo, ki so jo zapisali v svojem sporočilu za javnost ob izdaji okoljevarstvenega dovoljenja.

6 DISKUSIJA

Številni dokazi, kot so meritve izpustov emisij, ocene stanja onesnaženosti zraka in ocena zdravstvenega stanja, skupno pričajo, da je Zasavje eno izmed okoljsko najbolj degradiranih območij v Sloveniji. Na to stanje vplivajo različni dejavniki, med glavne pa lahko nedvomno uvrstimo tamkajšnje industrijske onesnaževalce, ki v zrak izpuščajo emisije, škodljive za ljudi in okolje. Med njimi je tudi podjetje Lafarge Cement. O njihovem vplivu na okolje v Zasavju pričajo študije in poročila o kakovosti zraka Agencije RS za okolje. Zaradi velikih koncentracij emisij, ki jih Lafarge Cement proizvede ob proizvodnji cementa, se nam neizogibno pojavlja vprašanje, v kako veliki meri vplivajo na stanje onesnaženosti v Zasavju in do kam pri tem seže njihova okoljska odgovornost. Podatki o oceni zdravstvenega stanja ljudi v Zasavki regiji so namreč zelo zaskrbljujoči. Strokovnjaki ugotavljajo, da onesnažen zrak v Zasavju močno vpliva na večji pojav rakavih obolenj, v Zasavski regiji pa je tudi višja splošna umrljivost kot v marsikaterih drugih regijskih enotah. Ko je Cementarno Trbovlje leta 2003 prevzel Lafarge Cement, se je proizvodnja cementa bistveno povečala. Posledično nastajajo tudi večji in pogostejši izpusti, med katerimi je mnogo takšnih, ki škodijo zdravju ljudi in degradirajo okolje. Večje obremenitve okolja s strani Lafarge Cementa je postalo še posebej pereče vprašanje ob njihovem pridobljenem okoljevarstvenem dovoljenju za sosežig odpadkov.

Če skušam najprej odgovoriti na prvo raziskovalno vprašanje, *"na kakšen način so v podjetju Lafarge Cement komunicirali v primeru pridobitve okoljevarstvenega dovoljenja za sosežig odpadkov in kako so mediji predstavili celotno zgodbo?"* lahko ugotovimo, da je Lafarge Cement v svojih sporočilih za javnost ob tem zavzel jasno stališče, da uporaba alternativnih goriv ne bo povečala njihovih vplivov na okolje ter bodo sedaj morali zadostiti celo strožjim zakonskim omejitvam, ki veljajo za uporabo alternativnih goriv. Slednja trditev je tudi ena izmed njihovih pogostejših odgovorov na očitke nasprotnikov sosežiga odpadkov. Če analiziramo njihove izjave iz drugega zornega kota - kot sem prikazala v primerjavi med zakonsko določenimi mejnimi vrednostmi emisij, so pri sosežigu v cementarnah dovoljene nekajkrat višje mejne vrednosti kot to določa splošna uredba o emisijah snovi iz nepremičnih virov onesnaženja. Lafarge Cement bo količino dovoljenih emisij lahko upošteval, a se tukaj pojavi vprašanje, zakaj so za njih predpisane mejne vrednosti pri nekaterih izpustih toliko višje. Kot pravi Bučar Ručman (2009, 119) je pri

sodobnih problemih onesnaževanja znatnega pomena nesprejemanje in nedoločanje zakonskih regulacij oziroma postavljanje povsem ohlapnih pravil. To je storjeno predvsem z namenom zaščite gospodarskih interesov in je posledica podrejanja političnih odločevalcev pritiskom lobistov velikega kapitala. Opozarja tudi na dejstvo, da je politika postala del gospodarske strategije, kjer korporacije močno lobirajo proti sprejemanju strogih okoljskih standardov, ki bi podjetjem zmanjšali dobiček, na drugi strani pa uporabljajo tudi grožnje, da se bodo v primeru regulacije preselila drugam (Bučar Ručman 2009, 123). Lafarge Cement se v svojem komuniciranju tako izogiba jasnim odgovorom o svoji okoljski odgovornosti, sklicuje se na strožjo zakonodajo, uporablja prazne označevalce, selektivno predstavlja informacije o pridobitvi okoljevarstvenega dovoljenja, ki so predstavljeni njim v prid ter se sklicujejo na potrebo po zagotavljanju konkurenčnosti.

Dogajanje okoli pridobitve novega okoljevarstvenega dovoljenja podjetja Lafarge Cement sem analizirala tudi skozi medijske prispevke. Skozi analizo vsebine ugotavljam, da so nekateri mediji zgodbo predstavili iz več zornih kotov. Časopisa Dnevnik in Večer sta v analiziranem obdobju treh mesecev v večini prispevkov zgolj povzemala stališča in izjave vseh vpletenih, novinarji pa bo tem niso podajali dodatnih informacij o okoljevarstvenem dovoljenju, iz prispevkov tudi ni bilo razvidno, da so vpletenim v primer postavljali dodatna vprašanja in v prispevkih pojasnjevali njihove odgovore. Nasprotno so v prispevkih v časopisu Delo in tudi portalu 24ur.com celotno zgodbo predstavili iz širšega vidika. V prispevkih na portalu 24ur.com so novinarji več prostora namenili predstavitvi izjav in stališč kritikom novega okoljevarstvenega dovoljenja, dodali so tudi razlage o vsebini okoljevarstvenega dovoljenja. Še več prostora je celotnemu dogajanju v svojih prispevkih namenila novinarka časopisa Delo. Predstavila je izjave in stališča vseh vpletenih strani, pojasnjevala izjave in podatke akterjev. Iz prispevkov v časopisa Delo je razvidno, da je novinarka več pozornosti namenila nasprotnim stališčem okoljevarstvenega dovoljenja, saj so njihove izjave bile običajno predstavljene na začetku prispevka, izjave Lafarge Cementa pa bolj proti koncu. Novinarka je tudi sama iskala podatke o celotni situaciji, uporabljala svoje vire, zastavljala vprašanja ter pojasnjevala odgovore akterjev ter oblikovala svoje zaključke. V trimesečnem obdobju se je v časopisu Delo pojavilo tudi največ člankov o analiziranem primeru.

Pri drugem raziskovalnem vprašanju me zanima, *"kako je podjetje Lafarge Cement odgovarjalo v primeru pridobitve okoljevarstvenega dovoljenja na stališča kritikov?"* Lafarge Cement zavrača vse očitke kritikov in jih ves čas označuje kot manipulativne in namensko zavajajoče. V sporočilih za javnost se sklicujejo na trditve, da ne obstajajo dokazi o vplivu njihovih izpustov na obolevanje ljudi v zagorski občini. Trdijo, da skušajo njihovi nasprotniki le očrniti njihov ugled. S tovrstnimi izjavami delno prelagajo družbeno in okoljsko odgovornost na druga podjetja v Zasavju. Lafarge Cement celo poudarja, da je zrak v Trbovljah boljši kot v nekaterih drugih mestih po Sloveniji, to stanje pa naj bi tudi po uvedbi alternativnih virov goriv in sosežiganju odpadkov ostalo isto. Dvom o verodostojnosti teh izjav prikazujejo študije o onesnaženosti zraka in zdravju ljudi v Zasavju, v katerih se jasno omenja tudi Lafarge Cement kot eden izmed večjih onesnaževalcev na tem območju. Podjetje pri svojem komuniciranju navaja celo manjše vplive na okolje pri uporabi alternativnih goriv, ne ozira pa se na opozorila in očitke tistih, ki opozarjajo na problematiko onesnaženosti Zasavja in višjih vrednosti emisij v zraku ob sosežigu odpadkov. Lafarge Cement v svojih sporočilih in izjavah za medije tako poudarja le prednosti alternativnega načina pridobivanja goriva za proizvodnjo cementov, zamolči pa vplive in učinke, ki bi ga takšen proces imel na okolje. Takšne ugotovitve nas lahko vodijo v zaključek, da v omenjenem primeru lahko zaznamo okoljsko zavajanje.

Na zadnje raziskovalno vprašanje, *"ali so bili v primeru pridobitve okoljevarstvenega dovoljenja podjetja Lafarge Cement v njihovem komuniciranju prisotni elementi okoljskega zavajanja?"* bom skušala odgovoriti skozi Lauferjev model¹² odkrivanja elementov okoljskega zavajanja podjetij. Po Lauferjevem modelu se v procesu okoljskega zavajanja najprej z zbujanjem dvomov v verodostojnost in legitimno delovanje podjetja ustvari zmeda. Pri podjetju Lafarge Cement je ta dvom poleg študij različnih organizacij o škodljivosti emisij in onesnaženosti okolja v Zasavju v javnosti najbolj zbuvalo društvo Eko krog, ki je po pridobljenem okoljevarstvenem dovoljenju opozarjalo na pomanjkljivosti v postopku pridobivanja in po njihovem mnenju na pristranskost Agencije RS za okolje v prid Lafarge Cementa. Zaradi tega se je društvo Eko krog odločilo za pritožbo na dovoljenje, saj so prepričani, da Agencija RS za okolje svojega dela ni opravila korektno, ampak se za tem skrivajo drugi interesi in boj za dobiček.

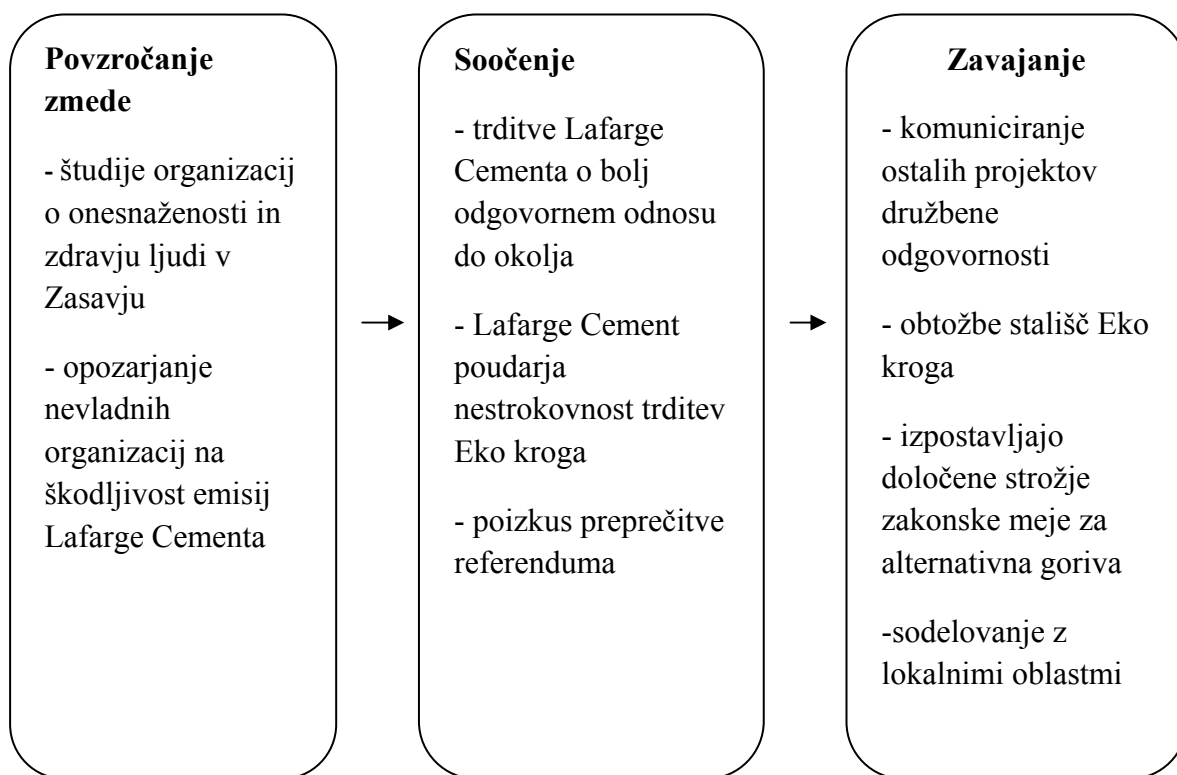
¹² Model je natančneje predstavljen v poglavju 4.1 Kaj je okoljsko zavajanje.

Naslednja faza je soočenje, kjer skuša podjetje odvrniti pozornost od nastalega problema. V to fazo lahko uvrstimo izjave Lafarge Cementa prek sporočil za javnost, ki označujejo nasprotnike kot populistično usmerjene ter plitke, saj naj bi bile njihove trditve zasnovane na nestrokovnih meritvah in osebnih prepričanjih. S tem je Lafarge Cement skušal pozornost s problema onesnaževanja in povečanih emisij v okolju preusmeriti na posamezne nasprotnike in javnost prepričati, da jim zaradi njihove domnevne nestrokovnosti ne smejo verjeti. Mnenje javnosti iz lokalnega okolja je razvidno iz rezultatov posvetovalnega referenduma v Zagorju ob Savi, kjer je več kot 93 odstotkov udeležencev nasprotovalo sosežigu odpadkov. Lafarge Cement je skušal ta referendum ustaviti, vendar so na Ustavnem sodišču zavrnilo njihovo zahtevo. V fazi soočanja je po Lauferjevem modelu značilno tudi objavljanje pretiranih trditev o okoljskem delovanju podjetja. V analiziranem primeru lahko to opazimo pri eni izmed izjav v letnem poročilu Lafarge Cementa iz leta 2008, kjer jasno trdi, da *"cementarna še nikdar ni bila tako zelena"* (Letno poročilo 2008, 7). V ta sklop lahko umestimo tudi njihovo izjavo ob pridobitvi okoljevarstvenega dovoljenja, da so s tem nase prevzeli tudi veliko odgovornost do okolja, ki jo bodo nadaljevali tudi v prihodnje, ki ostaja brez nadaljnje argumentacije in okrepitve z dejanskimi aktivnostmi na področju varovanja okolja.

V fazi zavajanja po Lauferjevem modelu podjetja skušajo narediti vse, da svoje težave zakrijejo. Pri tem jim pomaga služba za odnose z javnostmi, povezujejo pa se tudi s različnimi lokalnimi predstavniki, ki podpirajo njihova stališča. Značilnosti zadnje faze lahko prav tako povežemo z delovanjem podjetja Lafarge Cement. Aprila 2010 so mediji pisali tudi o sumu koruptivnega dejanja v povezavi med Lafarge Cementom in občino Trbovlje, saj naj bi podjetje občini darovalo sporne donacije. Po poročanju časopisa Delo, naj bi "Bogdan Barovič od gospodarske družbe Lafarge Cement zahteval, da s finančnimi sredstvi podpre različne projekte lokalne skupnosti, v zameno pa ponudil, da bo občina sodelovala kot stranski udeleženec in nastopila v korist gospodarske družbe" (Albreht 2010). Obe strani sta očitke zavrnilo in jih označili za nesmiselne, Lafarge Cement pa je še pojasnil, da ne sodeluje ali financira politikov in političnih strank. Lafarge Cement je občini Trbovlje v letu 2009 doniral 43.000 evrov, v letu 2010 pa bodo za sponzorstva in donacije namenili 235.000 evrov (Albreht 2010). Z vidika same definicije družbene odgovornosti so tovrstne geste s strani podjetij dobrodošle in pozitivno sprejete, vendar če se natančneje osredotočimo na razmere, v katerih deluje Lafarge Cement, lahko

ugotovimo, da so donacije ena izmed možnih strategij za krepitev ugleda v javnosti in posledično večjega dobička. Kot pravi Bakan (2005, 50), korporacije vedno dajejo svoj interes v ospredje in ne delajo v dobrobit drugih, razen če se izkaže za dobro strategijo za povečanje dobička. In ravno s takšnimi dejanji si lahko organizacije v javnosti zagotavljajo potrebno legitimnost. Lafarge Cement svoj korporativen imidž v javnosti gradi tudi s podporo in izpostavljanjem projektov, ki se na prvi pogled zdijo zanimivi, a njihova resnična vrednost ni velika. Zadnji izmed tovrstnih dogodkov je bila tudi simbolična zasaditev javorjev na parkirišču pri železniški postaji v Trbovljah. Lafarge Cement je ob tem izjavil, da "s tem kot družbeno odgovornost podjetje nadaljuje sodelovanje v akcijah, ki krepijo odnos posameznikov in skupnosti do okolja v Zasavju" (Lafarge Cement 2010d). Omenjeni primer se sicer neposredno ne nanaša na pridobitev okoljevarstvenega dovoljenja za sosežig odpadkov, vendar služi kot dodaten dokaz, da Lafarge Cement s tovrstno komunikacijo nadaljuje tudi v letošnjem letu in še vedno deluje v okviru poudarjanja svoje okoljske odgovornosti, resničnih implementacij tovrstnih zavez pa je zelo malo. Poleg tega lahko v fazo zavajanja umestimo tudi Lafargove izjave za medije o tem, da sosežig odpadkov ne bo povečal vpliva na okolje ter bodo morali upoštevati strožja zakonska merila. S tem lahko pritrdilno odgovorim še na zadnje raziskovalno vprašanje in sklenemo, da so v primeru pridobitve okoljevarstvenega dovoljenja Lafarge Cementa prisotni (nekateri) elementi okoljskega zavajanja. Omenjene faze okoljskega zavajanja na primeru podjetja Lafarge Cement so prikazane v tabeli 6.1.

Tabela 6.1.: Odkrivanje okoljskega zavajanja podjetja Lafarge Cement

Vir: prirejeno po Laufer (2003, 256).

7 SKLEP IN PREDLOGI ZA NADALJNJE DELO

Družbena in okoljska odgovornost sta danes postali ne le eno izmed priporočil za uspešno delovanje podjetij, ampak nuja in stalnica v poslovnih strategijah, če se podjetja hočejo na trgu uspešno pozicionirati in privabiti potrošnike. Slednji namreč postajajo vedno bolj okoljsko osveščeni, poleg njih pa na podjetja dodaten pritisk vršijo tudi razne nevladne organizacije in lokalne skupnosti. Idealiziran pogled na družbeno in okoljsko odgovornost nas lahko vodi do zaključka, da podjetja izvajajo takšne aktivnosti iz resnične skrbi za boljšo družbo ter čistejše okolje. Vendar nas razumevanje narave kapitalizma hitro postavi na realna tla. Podjetja pogosto izvajajo dejavnosti le za pridobivanje večjega dobička. Takšno stanje postane zaskrbljujoče, ko začnejo podjetja dejansko zakrivati in prirejati svoja dejanja ter s tem zavajati družbo o svojih "dobrih" namenih, ki jih prikazujejo s praznimi obljubami. Tovrstna dejanja lahko še posebej opazimo na področju varovanja in zaščite okolja, ki postaja danes ob globalnem segrevanju, povečanih količinah toplogrednih plinov in ostalih ekoloških težavah eno izmed najbolj pomembnih področij.

Na primeru podjetja Lafarge Cement sem odkrivala morebitno pojavljanje elementov okoljskega zavajanja. Na podlagi analize lahko zaključim, da so prisotni nekateri elementi tovrstnega zavajanja deležnikov podjetja, še posebej lokalne javnosti in tudi širše družbe. Elemente okoljskega zavajanja lahko uvrstim tudi med "grehe" okoljskega zavajanja po organizaciji TerraChoice, in sicer med grehe "*nepomembnosti*" in "*prikrite kupčije*".

Iz izjav Lafarge Cementa v sporočilih za javnost in odgovorih na novinarska vprašanja je vidno, da je njihova komunikacija strokovna in zelo dovršena, zato se na prvi pogled zdi, da se resnično trudijo in delujejo na področju zaščite okolja. Če pa poleg tega dodamo še širšo sliko dejanskega stanja onesnaženosti okolja in stopnjo obolelosti ljudi, lahko ugotovimo, da kakršnakoli dodatna dejanja, ki povečujejo število emisij v zrak, v Zasavju ne morejo biti sprejemljiva. Lafarge Cement sicer upošteva predpise in uredbe o mejnih vrednostih, vendar menim, da so ti predpisi, še posebej v že tako onesnažena območju, premalo strogi. V tem primeru se pred načela trajnostnega razvoja, okoljskih prizadevanj in zdravja ljudi postavljajo poslovni interesi podjetja in višjih dobičkov.

Pri svojem diplomskem delu se zavedam tudi omejitev, na katere sem naletela ob analizi primera. Za še bolj razdelan vpogled v obravnavanem primeru bi morali analizirati tudi potek dela in prizadevanja za okoljsko zaščito na strani države in ostalih institucij, ki so odgovorne za uresničevanje trajnostnega razvoja, na strani podjetja pa bi bilo dobrodošlo merjenje ugleda podjetja Lafarge Cement v očeh tako širše javnosti kot tudi lokalnega prebivalstva. Tako bi lahko določili resnično podobo, ki jo ima tovrstno podjetje v družbi in pri posameznikih. V tem primeru bi bila primerna kritična analiza diskurza, ki pa jo puščam kot izziv za prihodnje.

8 LITERATURA

24ur.com. 2009a. "Lafarge je vreden gnoja!", 9 april. Dostopno prek: <http://24ur.com/novice/slovenija/lafarge-je-vreden-gnoja.html> (15. maj 2010).

--- 2009b. Krajani napovedujejo boj, 10. april. Dostopno prek: <http://24ur.com/novice/slovenija/krajani-napovedujejo-boj.html> (15. maj 2009).

--- 2009c. Je v Trbovljah boljši zrak, 21. april. Dostopno prek: <http://24ur.com/novice/slovenija/v-trbovljah-je-boljsi-zrak.html> (15. maj 2009).

--- 2009č. O sežiganju smeti na referendumu, 29. maj. Dostopno prek: <http://24ur.com/novice/slovenija/o-seziganju-smeti-na-referendumu.html> (15. maj 2010).

--- 2009d. Občani so se izrekli proti sežiganju odpadkov, 7. Junij. Dostopno prek: <http://24ur.com/novice/slovenija/poleg-volitev-se-referendum.html> (15. maj 2010).

Agencija Republike Slovenije za okolje. 2002a. *Onesnaženost zraka v Sloveniji v letu 2000*. Dostopno prek: <http://www.arso.gov.si/zrak/kakovost%20zraka/poro%C4%8Dila%20in%20publikacije/letu2000.pdf> (30. maj 2010).

--- 2002b. *Onesnaženost zraka v Sloveniji v letu 2001*. Dostopno prek: <http://www.arso.gov.si/zrak/kakovost%20zraka/poro%C4%8Dila%20in%20publikacije/2001A.pdf> (30. maj 2010).

--- 2005a. *Kakovost zraka v Sloveniji v letu 2002*. Dostopno prek: http://www.arso.gov.si/zrak/kakovost%20zraka/poro%C4%8Dila%20in%20publikacije/kakovost_zraka_2002.pdf (30. maj 2010).

--- 2005b. *Kakovost zraka v Sloveniji v letu 2003*. Dostopno prek: http://www.arso.gov.si/zrak/kakovost%20zraka/poro%C4%8Dila%20in%20publikacije/kakovost_zraka_2003.pdf (30. maj 2010).

--- 2005c. *Kakovost zraka v Sloveniji v letu 2004*. Dostopno prek: <http://www.arso.gov.si/zrak/kakovost%20zraka/poro%C4%8Dila%20in%20publikacije/Porocilo2004.pdf> (30. maj 2010).

--- 2006. *Kakovost zraka v Sloveniji v letu 2005*. Dostopno prek: http://www.arso.gov.si/zrak/kakovost%20zraka/poro%C4%8Dila%20in%20publikacije/kakovost_zraka_2005.pdf (30. maj 2010).

--- 2007. *Kakovost zraka v Sloveniji v letu 2006*. Dostopno prek: <http://www.arso.gov.si/zrak/kakovost%20zraka/poro%C4%8Dila%20in%20publikacije/LETNO2006.pdf> (30. maj 2010).

--- 2008a. *Kakovost zraka v Sloveniji v letu 2007*. Dostopno prek: <http://www.arso.gov.si/zrak/kakovost%20zraka/poro%C4%8Dila%20in%20publikacije/LETNO2007.pdf> (30. maj 2010).

--- 2008b. *Emisije snovi v zrak iz industrijskih obratov za leto 2008*. Dostopno prek: <http://www.arso.gov.si/zrak/emisije%20snovi%20v%20zrak/emisije%20iz%20naprav/> (5. junij 2010).

--- 2009. *Kakovost zraka v Sloveniji v letu 2008*. Dostopno prek: http://www.arso.gov.si/zrak/kakovost%20zraka/poro%C4%8Dila%20in%20publikacije/Porocilo_2008_SKZ.pdf (30. maj 2010).

Albreht, Matjaž. 2010. Je Barovič ravnal koruptivno? *Delo*, 23. april. Dostopno prek: <http://www.delo.si/clanek/104569> (16. avgust 2010).

Bakan, Joel. 2004. *The Corporation. The Pathological Pursuit of Profit and Power*. London: Constable&Robinson.

Beck, Ulrich. 2001. *Družba tveganja: na poti v neko drugo moderno*. Ljubljana: Krtina.

Berger, Tatjana, ur. 2008. *Dolgoročne aktivnosti za odpravo zdravstveno-ekoloških problemov v Zasavju*. Zavod za zdravstveno varstvo Ljubljana. Dostopno prek: <http://www.zdravje-zasavje.si/files/Zlozenka2008.pdf> (15. maj 2010).

Bruno, Kenny in Jed Greer. 1992. *The Greenpeace book of greenwash*. Dostopno prek: http://www.sourcewatch.org/images/5/59/GP_Book_of_Greenwash.pdf (10. junij 2010).

Carroll. Archie B. 1991. The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholders. *Business Horizons* (July - August): 39–48.

Castro, Carlos J. 2004. Sustainable Development: Mainstream and Critical Perspective. *Organization & Environment* 9 (2): 195–225.

Chaudhri, Vidhi in Jian Wang. 2007. Communicationg Corporate Social Responsibility on the Internet: A Case Study of the Top 100 Information Technology Companies in India. *Management Communication Quarterly* 21 (2): 232–247.

Corpwatch. 2001. *Corpwatch facts*. Dostopno prek: <http://www.corpwatch.org/article.php?id=242> (25. maj 2010).

Dahlsrud, Alexander. 2006. How Corporate Social Responsibility is Defined: an Analysis of 37 Definitions. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management* 15: 1–13. Dostopno prek: http://www.csr-norway.no/papers/2007_dahlsrud_CSR.pdf (25. maj 2010).

Dawkins, Jenny. 2004. Corporate Responsibility: The Communication Challenge. *Journal of Communication management* 9 (2): 108-119.

Drevenšek, Mojca. 2002. O socioloških izhodiščih okoljskih odnosov z javnostmi. *Teorija in praksa* 39 (5): 827-838.

Esrock, Stuart L. in Greg B. Leichty. 1998. Social Responsibility and Corporate Web Pages: Self-Presentation or Agenda-Setting? *Public Relations Review* 24 (3): 305-319.

European Commision. 2001. *Green Paper Promoting a European Framework for Corporate Social Responsibility*. Dostopno prek: http://ew.eea.europa.eu/Industry/Reporting/cec__corporate_responsibility/com2001_0366en01.pdf (25. maj 2010).

Golob, Urša in Jennifer L. Barlett. 2007. Communicating about corporate social responsibility: A comparative study of CSR reporting in Australia and Slovenia. *Public relations review* 33 (1): 1–9.

Grošelj, Mateja. 2009a. Lafarge cement Trbovlje ima okoljsko dovoljenje. *Večer*, B11 (15. april).

--- 2009b. Referendum o Lafarge Cementu Trbovlje v Zagorju bo. *Večer*, B3 (30. maj).

Hansen, Anders, Simon Cottle, Ralph Negrine in Chris Nwebold. 1998. *Mass Communication Research Methods*. Macmillian Press, London.

Holzer, Boris in Mads P. Sørensen. 2003. Rethinking Subpolitics: Beyond the 'Iron Cage' of Modern Politics? *Theory, Culture and Society* 20 (2): 79–102.

Horiuchi, Rina, Ryan Schuchard, Lucy Shea in Solitaire Townsend. 2009. Understanding and Preventing Greenwash: A Business Guide. *Futerra Sustainability Communications*: 1–41.

Inštitut za energetiko. 2007. *Delež velikih nepremičnih virov emisij pri obremenjevanju zraka v Zasavju ter njihov vpliv na kakovost zraka v Zasavju*.

Jančič, Zlatko. 1999. *Celostni marketing*. Ljubljana: Knjižna zbirka Teorija in praksa, Fakulteta za družbene vede.

Kim, Andrej. 2003. Ekološki pogled nazaj in naprej. *Teorija in praksa* 41 (1-2): 291–308.

Kos, Drago. 2004. Tri ravni trajnostnega razvoja. *Teorija in praksa* 41 (1-2): 332–339.

Krippendorff, Klaus. 2004. *Content Analysis. An Introduction to Its Methodology*. London: SAGE Publications.

Lafarge Cement, d.d. Dostopno prek: www.lafarge.si (25. maj 2010).

--- 2008a. *Uporaba alternativnih goriv v Lafarge Cementu ne bo povečala vplivov na okolje*. Dostopno prek: <http://www.lafarge.si/FileUpload/lafarge/File/Medijsko%20sredisce/Alternativna%20goriva%2010012008.pdf> (30. maj 2010)

--- 2008b. *IPPC dovoljenje in alternativna goriva*. Dostopno prek: <http://www.lafarge.si/FileUpload/lafarge/File/Medijsko%20sredisce/IPPC%20dovoljenje%20in%20alternativna%20goriva.pdf> (30. maj 2010)

--- 2009a. *Letno poročilo 2008*. Dostopno prek: http://www.ajpes.si/JOLP/podjetje_pdf_view.asp?segment=RLP&keyword=RLP&jezik=SL&stPor=1 (13. maj 2010).

--- 2009b. *Lafarge Cement prejel okoljsko dovoljenje*. Dostopno prek: <http://www.lafarge.si/?stran=sporocila&actionSporocila=showNovica&id=36> (13. maj 2010).

--- 2009c. *IPPC dovoljenje predpisuje za Lafarge Cement strožje kriterije glede obremenjevanja okolja*. Dostopno prek: <http://www.lafarge.si/?stran=sporocila&actionSporocila=showNovica&id=37>; (13. maj 2010).

--- 2010a. *Naši izdelki*. Dostopno prek: http://www.lafarge.si/?stran=show_text&id=120&znamka=16&selectedMeni=1&selectedMeniText=Proizvodnja%20cementa (25. maj 2010).

--- 2010b. *Okoljske meritve*. Dostopno prek: <http://www.lafarge.si/?stran=novice1&actionNovice=showNovica&id=144> (25. maj 2010).

--- 2010c. *Alternativna goriva*. Dostopno prek: http://www.lafarge.si/?stran=show_text&id=134&znamka=30&selectedMeni=4&selectedMeniText=Alternativna%20goriva (25. maj 2010).

--- 2010č. *Predstavitev družbe*. http://www.lafarge.si/?stran=show_text&id=104&znamka=1&selectedMeni=0&selectedMeniText=Predstavitev%20dru{z}be (25. maj 2010).

--- 2010d. *Župan Trbovelj in direktor Lafarge Cementa simbolično zasadila javor na parkirišču pri železniški postaji v Trbovljah*. Dostopno prek: <http://www.lafarge.si/?stran=?=novice1&actionNovice=showNovica&id=146>; (21. junij 2010).

Laufer, William S. Social Accountability and Corporate Greenwashing. *Journal of Business Ethics* 43: 253–261.

Lyon, Thomas P. in John W. Maywell. 2006. Greenwash: Corporate Environmental Disclosure under Threat of Audit. *University of Michigan*: 1–33.

Malovrh, Polona. 2009a. Lafarge Cement sme sežigati odpadke. *Delo*, B4 (10. april).

--- 2009b. Karl Erjavec: Dovoljenje za Lafarge Cement je sporno. *Delo*, B10 (22. april).

--- 2009c. Novi zaplet zaradi cementarne. *Delo*, B10 (22. april).

--- 2009č. Eko krog: Lafarge Cement krši zakon. *Delo*, B4 (9. maj).

--- 2009d. Zagorjani se smejo izrekati o sosežigu. *Delo*, B4 (30. maj).

--- 2009e. Množični zagorski "ne" odpadkom. *Delo*, B10 (9. junij).

Merjenje obiskanosti spletnih strani. 2009. Dostopno prek: http://www.moss-soz.si/si/rezultati_moss/obdobje/default.html?period=200904 (11. avgust 2010).

Montiel, Ivan. 2008. Corporate Social Responsibility and Corporate Sustainability: Separate Pasts, Common Futures. *Organization & Environment* 21 (3): 245–269.

Nagode, Jure. 2009a. Lafarge Cementu dovolili alternativna goriva. *Dnevnik*, B8 (10 april).

--- 2009b. Pritožba zopet okoljevarstveno dovoljenje. *Dnevnik*, B9 (6. maj).

--- 2009c. Ustavno sodišče zavrnilo Lafarge. *Dnevnik*, B9 (30. maj).

Nacionalna raziskava branosti. 2009. Dostopno prek: <http://www.nrb.info/podatki/2009-1.html#dnevniki> (11. avgust 2010).

Onkološki inštitut Ljubljana. 2008. *Razširjenost rakavih bolezni v Sloveniji in Zasavju*. Dostopno prek: <http://www.zagorje.si/dokument.aspx?id=1018> (15. maj 2010).

Pihler, Boštjan. 2010. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 15. maj.

Ramus, Catherine A in Ivan Montiel. 2005. When Are Corporate Environmental Policies a Form of Greenwashing? *Business Society* 44: 377–414.

Sourcewatch 2008. *Greenwashing*. Dostopno prek: <http://www.sourcewatch.org/index.php?title=Greenwashing> (25. maj 2010).

Stiglitz, Joseph. 2006. *Making Globalization work*. London: Penguin Group.

TerraChoice Environmental Marketing. 2007. *The six sins of greenwashing – A study of Environmental Claims in North American Consumer Markets*. Dostopno prek: http://www.terrachoice.com/files/6_sins.pdf (25. maj 2010).

TerraChoice Environmental Marketing. 2009. *The seven sins of greenwashing – Environmental Claims in Consumer Markets. Summary report: North America*.

Thompson, Jeremy in Anthony Honow. 2005. *The Health Effects of Waste Incinerators*. 4th Report of the British Society for Ecological Medicine.

Van der Laan, Sandra L. 2004. *The role of theory in explaining motivation for corporate social disclosures: voluntary disclosures vs 'solicited' disclosures*. Fourth Asia Pacific Interdisciplinary Research in Accounting Conference. Dostopno prek: <http://www.smu.edu.sg/events/apira/2004/Final%20Papers/1193-van%20der%20Laan.pdf> (25. maj 2010).

Uredba o emisiji snovi v zraku iz nepremičnih virov onesnaževanja. Ur. l. RS. 41/2007. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200731&stevilka=1697> (30. maj 2010).

Uredba o emisiji snovi v zrak iz sežigalnic odpadkov in pri sosežigu odpadkov. Ur. l. RS 50/2001. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200150&stevilka=2719> (30. maj 2010).

Uredba o emisiji snovi v zrak pri proizvodnji cementa. Ur. l. RS 34/2007. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200734&stevilka=1844> (30. maj 2010).

Uredba o žveplovem dioksidu, dušikovih oksidih, delcih in svincu v zunanjem zraku. Ur. l. RS 52/2002. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200252&stevilk a=2530> (30. maj 2010).

Visser, Wayne. 2006. Revisiting Carroll's CSR pyramid: an African perspective. V *Corporate Citizenship in Developing Countries – New Partnership Perspectives*, ur. Esben Rahbek Pedersen in Mahad Huniche, 29-49: Copenhagen Business School Press.

Wallerstein, Immanuel. 2009. *Utopistike ali izbira zgodovinskih možnosti 21. stoletja*. Ljubljana, založba cf*.

Zakon o varstvu okolja (ZVO-1-UPB1). Ur. l. RS. 39/2006. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200639&stevilka=1682> (30. maj 2010).

Zaletel-Kragelj, Lijana in Ivan Eržen. 2008. *Bolezni dihal in nekatere druge bolezni pri šolskih otrocih v Zasavju v povezavi z onesnaženostjo zraka*. Katedra za javno zdravje in

Zavod za zdravstveno varstvo Ljubljana. Dostopno prek: <http://www.zdravje-zasavje.si/files/1%20PROTOKOL%2010-2-08.pdf> (30. maj 2010).

Zdravje za Zasavje. Dostopno prek: <http://www.zdravje-zasavje.si/> (30. maj 2010).

PRILOGE

Priloga A: Povprečne letne vrednosti koncentracij: žveplov dioksid, dušikov oksid, prašni delci v mg/μ3 v Trbovljah

	Žveplov dioksid	Dušikov oksid	Prašni delci	Ozon
2000	18	28	61	37
2001	14	<i>ni podatka</i>	51	<i>ni podatka</i>
2002	15	28	47	40
2003	16	32	52	48
2004	9	27	40	35
2005	15	24	55	37
2006	7	23	42	41
2007	7	22	37	38
2008	2	23	38	33

Vir: Agencija Republike Slovenije za okolje (2000-2008).

Priloga B: Transkript intervjuja z Boštjanom Pihlerjem iz društva Eko krog

Kako je vaše društvo sodelovalo v celotnem postopku pridobivanja okoljevarstvenega dovoljenja podjetja Lafarge Cement?

No, z naše strani je sodeloval predsednik našega društva Uroš Macerl, ki živi in dela v neposredni bližini Lafarge Cementa, ima tam kmetijo na tem območju. Da je bil stranski udeleženec, to pomeni, da je sodeloval celi čas postopka, da naj bi bil ves čas zraven in da bi se ga naj tudi upoštevalo. A sem sam videl, kakšen odnos sta imela Lafarge in ARSO do njega. Če samo povem, da je Macerl v postopku podal 66 argumentiranih pripomb, ARSO pa na niti eno ni ugodil, vse pripombe, razen ene so bile zavrnjene brez kakršne koli obrazložitve. Zraven so zavrnili tudi predlog, da bi si zraven ogleda Lafarga strokovno ogledali tudi kmetijo, na kateri dela Macerl in ki je v tem vplivnem območju Lafargea, pa

so tudi to zavrnili. Macerl je recimo tud v postopku pritožil, ker piše v dovoljenju, da je Lafarge na območju, kjer noben ne živi. To pa ni res. Ker je znotraj tega njihovega območja kar nekaj hiš, tudi Macerl živi tam blizu. V enem izmed mojih člankov sem zapisal tudi, da je bilo s tem ravnanjem od ARSA in ministrstva za okolje in prostor poseženo v osebno dostojanstvo in čast Macerla in s tem se strinjam tudi sedaj.

Kako pa komentirate drugega stranskega udeleženca v postopku, občino Trbovlje?

Občina Trbovlje je bila v celotnem postopku zelo ustrežljiva v prid Lafargu. Ta neaktivnost je bila seveda v njihovem interesu, zadaj so se delale kupčije. Lafarge je bil dajal sponzorski denar za razne stvari v Trbovljah, oni pa se zato niso nič pritoževali nad postopkom. Tako da tukaj mislim da je jasno, da so povezani. Sej recimo smo tudi v javnosti videli tudi te sume korupcije med Lafargom in občino in zato je bila recimo občina tudi tako ustrežljiva in tiho med pridobivanjem dovoljenja.

Zakaj pa kot stranski udeleženec ni mogla sodelovati občina Zagorje ob Savi, v kateri so razpisali tudi referendum proti sosežigu odpadkov v Lafargu?

Ker niso v vplivnem območju Lafarga, ki so ga določili le radij 500 metrov okrog dimnika. Že to vplivno območje je banalno, veliko premajhno. S tem se seveda ostali niso mogli vključiti v razpravo o dovoljenju, saj se lahko le tisti, ki so znotraj tega vplivnega območja. Ko smo pa vprašali občane občine Zagorje, so bili skoraj enotno proti sosežigu odpadkov, tudi na referendumu. Oni majo vpliv veliko večji, ampak tako so pač odločili, so jim šli na roko. Vplivno območje je določil elektroinštitut Milan Vidmar, a po napačni metodi. Saj to je problem, da onesnaževalec naroči študijo o vplivnem okolju in ko naroči, seveda plača. In potem jim rečejo, če boste ugodno naredili, boste še naprej delali takšne študije. In potem tako dolgo dela eno študijo, da kupi najbolj ugodno in najboljšo za njih. Če jim je Milan Vidmar naredil tako študijo le ta 500 metrov, so oni rekli super hvala.

Kakšne meritve emisij opravlja Lafarge Cement?

Lafarge mora opravljati dve vrsti meritev, emisijske in imisijske. Emisijske meritve so za to, kar gre iz dimnika ven. To mora biti naprava v dimniku. Eno so pa imisijske, to je pa tisto, kar pride v okolje in ljudje vdihavajo, pride v bivalno okolje. To so dvoje meritev in Lafarge mora delati oboje meritev. Emisijske dela na dimniku in imisijske v njihovem ciljnem območju, v bližini, ki meri kakovost zraka. Eno postajo imajo, eno so prevzelo od

ARSO, ki je kar daleč stran. Nad Dravo, nad Zagorjem, zelo daleč stran od same tovarne. Imisijske postaje ne merijo težkih kovin, organskim kovin. Merijo prah, žveplo, CO, ne vem. Ne merijo pa benzena, težkih kovin, to se niti skoraj ne da merit. So pa seveda zelo škodljive. Nekaj od teh kovin lahko ugotovimo npr. to imate ženske, najboljše se to ugotavlja v mleku doječih mater. Tak da to je problem, bi bilo zanimivo preveriti, kako je s snovmi v mleku Zasavskih mater. To so na primer naredili na Irskem in so s tem preprečili gradnjo sežigalnice odpadkov.

No, ravno ta sežigalnica me zelo zanima. Če prav razumem, je Lafarge Cement pridobil dovoljenje za sosežig odpadkov hkrati z okoljevarstvenim dovoljenjem?

Da, hkrati. Oni so dali dve vlogi, eno za splošno okoljevarstveno dovoljenje, potem pa so še dopolnili vlogo in dodali še za sosežigalnico odpadkov. Potem je ARSO te dve vlogi združil in izdal eno okoljevarstveno dovoljenje, ki dovoljuje oboje – torej proizvodnjo z okoljevarstvenim dovoljenjem in sosežigalnico nevarnih odpadkov.

Kakšna je njihova komunikacija na tem področju, kako vi vidite komuniciranje Lafarge Cementa na področju izpustov, meritev?

Ja, oni priznajo, da nekatere njihove snovi onesnažujejo okolje, vendar da je vse v mejah tolerance. Pod mejnimi vrednostmi. Ti lahko spustiš svinca toliko in toliko, več pa ne. In potem jih vprašamo, kako so to merili in odgovorijo, da z občasnimi meritvami. Da imajo neke povprečne meritve. Ni pa stalnih za nekatere snovi. In potem odgovorijo, da imajo čistilno napravo. Oni v bistvu imajo odžvepljevalno napravo za žveplo, kaj pa vse ostalo? Ostale emisije vseeno gredo v zrak. Oni ves čas komunicirajo, da so njihovi izpusti v okviru mejnih vrednosti in s tem se lepo zaščitijo. Oni imajo do dvajsetkrat višjo dovoljeno vrednost TOC kot je to po splošni uredbi. To pomeni, da se lahko oni po cesti vozijo dvajsetkrat hitreje kot midva.

Kako pa vi kot prebivalec Zasavja občutite onesnaževanje okolje? Ali so kakšni vidni znaki onesnaževanje?

V bistvu je zelo težko. To, kar oni daleč počnejo, je tolko večji pekel za Zasavje, ker oni imajo svoja dokazila. To, kar danes počnejo, se bo poznalo čez 10, 15 let, 20 let. Mi danes imamo neke študije, kaj se je do zdaj spuščalo in kakšne so posledice, kaj bo pa čez več let, pa res ne vemo. Emisije se vsako leto večajo. Tukaj gre za spojine, rakotvorne in

mutagene. Pa ne toliko zame, gre za naše prihodnje generacije. Mutagene spojine vplivajo na gene, ipd. To, ko pride izpad filtra, je še posebej pereče. Pride do izpada, filter ne vleče notri nesnago in gre ven v zrak. Ko pride do izpada filtra, pomeni, da gredo vse snovi neposredno skozi dimnik ven. Ti izpadi se ne merijo, ker se ne more, ker naprave niso tako narejene, da bi tako velike vrednosti merile. Zavod za zdravstveno Maribor, ki dela te meritve pri Lafargu pravijo, da so emisije ob izpadu filtra za tisočkrat višje kot ob normalnih pogojih. Al pa več tisočkrat večje. In katera naprava bo to merila? Naprava ima neko omejitev, več pa ne gre. In teh izpadov ne gre meriti. In to je tudi zelo velik problem. Drugače se pa vidi ja, dim se vidi in tudi njegovo smer. Pa tudi zavoha se včasih.

Koliko pa je teh izpadov filtrov po vaših ocenah?

Veliko več, kolikor oni pravijo. Seveda pa oni to zanikajo. V enem letu so jih priznali dvesto, mi smo jih ocenili na tisoč. To vidiš normalno kot en velik dim skozi dimnik. Pri veliko emisijah so zelo malo pod mejno vrednostjo, pri občasnem monitoringu se merilci napovedo in oni takrat pripravijo proizvodnjo za manjše izpuste. In še takrat je bilo komaj pod mejno vrednostjo. In to je zelo velik problem. Eden izmed medijev je prišel nenapovedano in snemajo okoli tovarne in posnamejo en velik dim skozi dimnik. Naslednji dan so prišli napovedano in iz dimnika se je vil mali dim. Zdaj pa naj rečejo, da oni ne morejo tega regulirat.

Kaj menite o glavnem sporočilu Lafarge Cementa ob pridobljenem okoljevarstvenem dovoljenju, da ne bodo povečali vplivov na okolje?

Ja, saj oni so s to izjavo zaščiteni, če so jim pa povišali dovoljene mejne vrednosti. V okoljevarstvenemu dovoljenju so zapisane emisijske mejne vrednosti in so podane le za koncentracijo emisij v dimniku, niso pa omejeni masni pretoki in s tem količine emisij, ki jih lahko Lafarge spušča v okolje. S posebej določenimi mejnimi vrednostmi je Lafargu dovoljeno onesnaževanje okolja s prahom kot v primeru treh sežigalnic, z dušikovimi oksidi v obsegu štirih sežigalnic, z benzenom v obsegu petih sežigalnic in s skupnih organskim ogljikom v obsegu dvajsetih sežigalnic. Ogljikov monoksid imajo pa itak neomejen. In pol no, saj sej logično, tako ko imaš nekaj dodatnega, kar uporablja cementarna, so potem večji izpusti. In tukaj zraven so začeli se sežigat odpadke. Pa to še niti ni tak problem, problem je predvsem zaradi teh rakotvornih snovi. In potem Lafarge reče, da bodo delovali pod strožjo zakonodajo. Ko so jih novinarji vprašali, zakaj ste

predlagali tako višje mejne vrednosti za nekatere strupe. Pa so rekli, da je to varovalka, da ne vedo točno, kako visoke bodo emisije.

Kako pa vi odgovarjate na očitke Lafarge Cementa o vas, da ste nestrokovni, imate neutemeljene argumente ipd?

Poglejte, Lafarge se je velikokrat spravil na nas. Mene so celo tožili za neko obrekovanje, pa je potem so sodišče zavrnilo in ni jim uspelo. Mi živimo tukaj in vemo kaj se dogaja in zato ne bomo tiho. Zraven pa, oni skoz govorijo, da so začeli sežigat odpadke, da bodo imeli alternativna goriva in bodo zato bolj konkurenčni. Koliko imajo pa dobička že brez tega, pa zraven seveda ne povedo. Sej imamo primerjave podatkov. Oni so imeli konec leta 2008 mislim da okoli šest milijonov čistega dobička. Imajo pa samo okoli 180 zaposlenih. Na drugi strani imamo recimo Elektroelement Izlake, ki ima 1200 zaposlenih in so imeli 1,2 milijona čistega dobička. Pa pol pravijo, da bodo moralo zapret, če ne bodo sežigali. Lafarge ima 30-krat večji dobiček na zaposlenega kot v Izlakah. Ampak kapitalist bo vedno rekel, dovolite nam to pa to, če ne bomo morali zapreti. Ja pa kako? Kapital vedno to reče, mi bi še več, če ne bomo zaprli. Problem Lafarga ni v obratovanju, vi delajte cement, ob najboljši možni tehnologijo. Tak denar je tudi več kot dovolj, da bi lahko sanirali cel Lafarge in uporabili okolju bolj prijazna goriva. Zakaj pa recimo na plin ne delajo? Pač ne bodo tako veliko dobički, bodo manjši dobički. Seveda je lažje in ceneje sežigati odpadke in posledično proizvajati več cementa. Tako je pač naravnana korporacija, to zahtevajo Francozi. Pa še, recimo v Sloveniji imamo tudi cementarno Salonit Anhovo. Oni imajo v primerjavi z Lafarge Cement, proizvedejo skoraj enkrat več cementa in gradbenih materialov, onesnažujejo pa veliko manj. Lafarge onesnažuje od trikrat do petkrat bolj kot Anhovo. Meni niti ne. In kaj je zdaj bolj pomembno dobiček ali čistejše okolje? In potem nam očitajo, da je naš cilj, da jih zapremo. Ma kje. Lafarge ima take dobičke kot noben drug tule okol. In tudi onesnažuje okolje kot noben drug. Oni pa bi radi še večje dobičke, onesnaževali pa seveda ne. Aha, to pa ne bo šlo, brez večjega onesnaževanja pa ne bo šlo. Zakaj tako težke emisije, zakaj petrolkoks, ko so se tako povečale emisije?